

AMMATTIETIIKKA TOIMINTATERAPIAN OPINNOISSA

Pilottitutkimus Jyväskylän ammattikorkeakou-
lussa

Henna Lipsanen

Opinnäytetyö
Helmikuu 2011

Toimintaterapian koulutusohjelma
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala





Tekijä(t) LIPSANEN, Henna Riikka Emilia	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 03.02.2011
	Sivumäärä 51	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi Ammattietiikka toimintaterapian opinnoissa - pilottitutkimus Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.		
Koulutusohjelma Toimintaterapian koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) RUTANEN, Maaret		
Toimeksiantaja(t) Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry - Finlands Ergoterapeutförbund rf.		
Tiivistelmä <p>Ammattietiikka on tärkeä osa ammatillista asiantuntijuutta. Eettisestä osaamisesta mainitaan sekä valtakunnallisella että oppilaitos tasolla, opintosuunnitelmissa ja eduskunnan säätämässä laissa. Ammattikuntakohtaiset arvot ja päämäärät on koottu ammattikunnan omiin eettisiin ohjeistuksiin ja toimintaterapeuttien ammattieettisiä ohjeita ylläpitää Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa pilottitutkimuksen avulla Jyväskylän ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden toimintaterapeuttiopiskelijoiden käsityksiä ammattietikasta ja ammattieettisistä ohjeista, sekä näiden käsittelystä toimintaterapian opinnoissa. Opinnäytteen tuotoksena on testattu kyselylomake Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry:n käyttöön aihealueen tutkimukseen. Pilottitutkimus toteutettiin Internet-selaimessa toimivalla sähköisellä kyselylomakkeella.</p> <p>Tutkimustuloksissa ilmeni, että kyselyyn vastanneille opiskelijoille ammattietiikka on tuttu aihealue ja ammattietikkaa on käsitelty opinnoissa. Opiskelijat kuitenkin kokivat, että etiikkaa ei ollut käsitelty riittävästi ja käsitys toimintaterapeuttien ammattieettisistä ohjeista oli epäselvä. Opiskelijat toivoivat, että ammattietikkaa käsiteltäisiin koko opintojen ajan integroituna opintoihin ja todellisten tilanteiden äärellä esimerkiksi harjoitteluiden yhteydessä. Opettajien merkityksen eettisiin ohjeisiin tutustuttajana ja keskustelupauna opiskelijat kokivat merkittävänä.</p> <p>Opinnäytetyö tarjoaa testatun ja korjatun kyselylomakkeen samankaltaisen tutkimuksen toteuttamiseksi koko Suomen laajuisesti, koskien kaikkia oppilaitoksia, joissa toimintaterapeutteja koulutetaan.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Etiikka, ammattietiikka, ammattieettiset ohjeet, toimintaterapia, koulutus		
Muut tiedot		



Author(s) LIPSANEN, Henna Riikka Emilia	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 03022011
	Pages 51	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title Professional ethics in degree programme in occupational therapy – pilot research in JAMK University of Applied Sciences.		
Degree Programme Degree Programme in Occupational Therapy		
Tutor(s) RUTANEN, Maaret		
Assigned by The Finnish Association of Occupational Therapists		
<p>Abstract</p> <p>Professional ethics is an important part of professional expertise. Ethical competence is an aspect of both national and institutional interest as it is referred to both in legislation and curricula. Every profession has its own professional values and objectives listed in their respective codes of ethics. The Code of Ethics for Occupational Therapists in Finland is upheld by the Finnish Association of Occupational Therapists.</p> <p>The goal of this bachelor's thesis was to examine third year occupational therapy students' perceptions of professional ethics and code of ethics and how those are addressed in education. The result in this examine was to generate a tested questionnaire for the Finnish Association of Occupational Therapists. The pilot study was executed by using an electrical questionnaire in a Web browser.</p> <p>The study results showed that the respondents had an understanding of professional ethics in the profession of an occupational therapist and professional ethics have been dealt with in their studies. Students, however, felt that ethics had not addressed sufficiently and understanding of code of ethics for occupational therapists was unclear.</p> <p>Students wished that professional ethics would be integrated to all their studies and actual working situations, for example in the context of practical training. The students felt that teachers had a great significance in introducing them to the code of ethics and assisting them in the related discussions.</p> <p>The thesis provides a tested and a finished questionnaire for implementing this similar kind of study that would cover all the schools where occupational therapists are educated in Finland.</p>		
Keywords Ethics, professional ethics, code of ethics, occupational therapy, education		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 AMMATTIETIIKKA.....	5
2.1 EETTISEN TOIMINNAN MALLI	8
2.2. TOIMINTAA OHJAAVAT VALTAKUNNALLISET LAIT JA ASETUKSET	10
3 AMMATTIEETTISET OHJEET	13
4 AIEMPI TUTKIMUSTIETO	16
5 TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	18
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	19
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET	22
8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET.....	27
8.1 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	27
8.2 TULOKSIEN POHDINTA.....	28
8.3 KYSELYLOMAKKEEN TOIMIVUUDEN POHTIMINEN JA MUOKKAAMINEN	32
8.4 TAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN JA TUTKIMUKSEN HYÖTY.....	35
8.5 TUTKIMUSIDEOITA JATKOON	36
LÄHTEET	38
LIITTEET	42
LIITE 1 TOIMINTATERAPEUTTIEN AMMATTIEETTISET OHJEET	42
LIITE 2 TUTKIMUKSEN KYSELYLOMAKE.....	44
LIITE 3 PALAUTEPEYNTÖ KYSELYYN VASTANNEILTA.....	47
LIITE 4 MUOKATTU KYSELYLOMAKE	48

KUVIOT

KUVIO 1. Ammattieettisen toiminnan osatekijät.....	8
KUVIO 2. Tutkijan tekemää teorian operationalisointia kyselylomakkeeksi.	20

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Opiskelijoiden mielipide ammattietiikan käsittelyn riittävydestä opinnoissa.	24
TAULUKKO 2. Opiskelijoiden toiveita ammattietiikan käsittelytavoista.....	24
TAULUKKO 3. Opiskelijoiden tutustumistavat ammattieettisiin ohjeisiin.....	25
TAULUKKO 4. Opiskelijoiden toiveita, kenen kanssa ammattieettisiä ohjeita haluttaisiin käsiteltävän.	25
TAULUKKO 5. Ammattieettisten ohjeiden saavutettavuus.	26

1 JOHDANTO

Valmistuessani toimintaterapeutiksi tulen työskentelemään sosiaali- ja terveysalalla – tietynlaisena auttajana. Terveydenhuoltojärjestelmämme sisällä päätetään terveyttä, sairautta ja kuolemaa koskevista asioista ja meillä auttajilla on runsaasti valtaa yksittäisen ihmisen elämässä. Se luo väistämättä eettisiä kysymyksiä. (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 14.) Eettiset kysymykset tulevat usein esille arkipäiväisessä työssä ja toimintaterapeutti joutuu usein valintatilanteiden eteen, jossa ratkaisu tehdään oman ammattietiikan turvin. Tällöin tulee toimintaterapeutin olla varma päätöksistään ja ammattilaisuudestaan. (Stanton, Thompson-Franson & Kramer 1997, 79.) On yleisesti odotettu, että ammattilainen, joka on vastuussa haavoittuvista ihmisistä, osoittaa korkeaa moraalista ajattelua ja eettisiä standardeja. (Hagedorn 1995, 109; Salo-Chydenius 1992, 41.)

Asetumme auttajiksi ja toimimaan toista ihmistä varten, toimimme ihmisen kanssa ja olemme itse läsnä ihmisinä (Sundman 2000, 53). Elämme ammattietiikkaa todeksi eettisessä suhteessa toiseen ihmiseen ajattelun ja toiminnan kautta, ja se vaatii eläytymistä ja potilaan kohtaamista kasvokkain. Tämä eettinen suhde on asiakas-keskeisen toimintaterapian yksi peruselementeistä. (Salo-Chydenius 2003, 15-19.) Jotta toimintaterapeutit pystyvät luomaan aidosti terapeutin suhteen potilaaseen, on tärkeää, että terapeutti on tietoinen kuka hän on ja mitä hänellä on tarjottavana (Hagedorn 1995, 260). Kuva ammattilaisuudesta, ammatissa vaadittavista ominaisuuksista, vastuusta ja velvollisuuksista alkaa muodostua heti opiskeluajan alussa (Juujärvi, Myyry, & Pessa 2007, 251).

Tietoisuus etiikasta tulisi olla integroitunut meidän jokapäiväiseen työskentelyymme toimintaterapeutteina (Sladyk, Jacobs & MacRae 2010, 446). Innostus tähän opinnäytetyön aiheeseen nousi juuri tuosta ajatuksesta. Opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden toimintaterapeuttiopiskelijoiden käsityksiä ammattietiikasta ja ammattieettisistä ohjeista sekä näiden käsittelystä toimintaterapian opinnoissa. Työn tuotoksena kehitettiin testattu kyselylomake Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry:n käyttöön aihealueen tutkimiseksi. Pilotitutkimuksen tulokset voivat kuitenkin kannustaa huomioimaan enemmän etiikan ja

eettisten ohjeiden käsittelyä koulutuksessa, herättää keskustelua ammattietiikan tärkeydestä ja tuoda mahdollisia kehittämisideoita koulutuksen parantamiseksi.

Toimeksiantajana opinnäytetyölle toimii Suomen toimintaterapeuttiliitto ry - Finlands Ergoterapeutförbund rf. Liiton ylläpitämät Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet ovat uudistuksen alla ja uudet ohjeet tulevat hyväksyttäväksi liiton kevätkokoukseen vuonna 2011. Yhdistys on ainoa toimintaterapia-alaa edustava järjestö Suomessa ja sen tarkoituksena on koota yhteen tutkinnon suorittaneet toimintaterapeutit. Liitto paitsi hoitaa jäsentensä edunvalvontaa, myös osallistuu toimintaterapeuttikoulutuksen kehittämiseen sekä järjestää täydennyskoulutusta jo työssä oleville toimintaterapeuteille. (Suomen toimintaterapeuttiliitto ry 2010.) Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry oli kiinnostunut selvittämään ammattietiikan ja ammattieettisten ohjeiden tunnettuutta opiskelijoiden keskuudessa ja opinnäytetyötä suunniteltiin liiton ammattieettisen työryhmän kanssa. Ammattieettisen työryhmän tavoitteina on edistää eettistä keskustelua liiton jäsenistön keskuudessa sekä seurata yhteiskunnassa käytävää sosiaali- ja terveysalaan liittyvää eettistä keskustelua (Suomen toimintaterapeuttiliitto ry 2010).

Ammattietiikka aiheena on ajankohtainen ja haastava. Etiikkaan yleisesti liittyy paljon käsitteitä ja teorioita, ja ammattietiikka sosiaali- ja terveysalalla on monimuotoista. Työssä esitellään muutamia etiikan peruskäsitteitä sekä James R. Restin luoma Neljän komponentin malli, jossa kuvataan mistä moraalinen toiminta koostuu.. Toimintaamme ohjaavat myös valtakunnalliset lait ja säädökset ja tämän vuoksi olen valinnut kaksi keskeisintä lakia lyhyesti esiteltäväksi teoriaosuuteen. Korkeakoulutusta ohjaavista säännöksistä tuodaan työssä esille ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun toimintaterapian koulutusohjelman opetussuunnitelman. Näissä molemmissa ohjeistuksissa puhutaan eettisestä osaamisesta.

2 AMMATTIETIIKKA

Etiikkaa voidaan kutsua toiselta nimeltään moraalifilosofiaksi. Usein kuulee puhuttavan rinnakkain etiikasta ja moraalista ja joskus niin, että ne tarkoittavat eri asioita. Arkipuheessa käsitteet sekoittuvat. Jos tehdään ero näiden kahden käsitteen välille, voidaan selventää, että moraalilla tarkoitetaan ihmisten ajattelu- ja toimintatapoja, ja etiikka on laajemmin moraalin filosofiaa. Etiikassa siis pyritään selventämään, mitä moraalilla on ja miten moraalisia ongelmia voidaan ratkaista. (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 36-38; Räikkä, Kotkavirta & Sajama 1995, 8; Sajama 1995, 12.) Aihe-alueita ja käsitteitä joista keskustellaan etiikassa, voivat olla esimerkiksi teon oikeus ja väärä, ihmisen tai ihmisryhmän velvollisuudet ja oikeudet, ihmisen hyveellisyys ja paheellisuus, rehellisyys ja epärehellisyys tai teon oikeudenmukaisuus ja epäoikeudenmukaisuus. Etiikka yleisesti jaetaan osa-alueisiin ja jako perustuu siihen, minkälaisista moraalista kysymyksistä keskustellaan. Yksi yleisesti hyväksytty jako on jako metaetiikkaan, moraaliteoriaan ja soveltavaan etiikkaan. (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 36-37.)

Toimintaa sosiaali- ja terveysalalla koskettaa eniten etiikan osa-alueista soveltava eli praktinen etiikka, jonka alaisuuteen myös erilaiset ammattietiikat kuuluvat. Yllä mainitut metaetiikka ja moraalietiikka eivät ole niin kiinnostuneita konkreettisista moraalista ongelmista kuin soveltava etiikka. Soveltavan etiikan tehtävänä on kehittää arkipäivän työskentelyä, arvioida käytäntöjä ja puuttua ongelmiin soveltaen etiikan teoreettista tietoa, kuten utilitarismia tai velvollisuusetiikkaa. Soveltavassa etiikassa usein tarkastellaan tiukemmin rajattua toiminnan aluetta, jolla syntyy moraalisia ongelmia sekä pyritään luomaan kyseistä toimintaa ohjaavat konkreettiset normatiiviset ohjeet. (Airaksinen & Friman 2008, 28; Leino-Kilpi ym. 2008, 37-38.)

Ammattietiikasta keskustellessa peruskysymyksenä on, että minkälainen toiminta on ammattia harjoitettaessa eettisesti hyväksyttävää (Räikkä ym. 1995, 15). Ammattieettiset ongelmat eivät eroa muista eettisistä ongelmista muussa kuin siinä, että ne koskevat ammatillisen tekojen eettisyyttä. Lähtökohtana on, että työhön liittyvien moraalisten ongelmien ratkaisu perustuu laajalti ammattikunnan sisällä pohdittuun näkemykseen oikeasta ja väärästä ja tämän vuoksi ammatilliseen etiikkaan kohdistuu

ammattillisen toiminnan ja siihen liittyvän yhteiskunnallisen roolin asettamia vaatimuksia ja erityisvelvollisuuksia. (Juujärvi ym. 2007, 251; Leino-Kilpi ym. 2008, 165.) Ammattietikalle on myös ominaista, että sille on koottu joukko sääntöjä eli ammattieettiset ohjeet (Sajama 1995, 20).

Eettinen ongelma mielletään usein keskusteluksi oikeasta ja väärästä, vaikka tietysti kaikkia tekoja voidaan arvioida eettisesti. Eettisen ongelman peruskysymys on, mikä on hyvää tai pahaa, oikein tai väärin tietyllä toiminnan alueella tai tietyssä tilanteessa. Eettinen ongelma syntyy, kun ristiriitatilanteeseen joutuu kaksi tai useampi erilaista arvoa ja ongelma koskettaa useita ihmisiä samaan aikaan. Eettisten kysymysten ratkaisuun ei ole olemassa yhtä ratkaisua, vaan useita keskenään riiteleviä ratkaisuvaihtoehtoja. Usein nämä kaikki ratkaisuvaihtoehdot ovat epätäydellisiä eikä mikään ole täysin oikein kaikista näkökulmista tarkasteltaessa ja ongelmat ratkaistaan aina tilanteittain. (Leino-Kilpi ym. 2008, 21, 61; Räikkö ym. 1995, 11.) Ongelmanratkaisuun ei riitä pelkkä empiirinen tai rationaalinen tieto eikä teoriapohjat, vaan tarvitaan suurempaa herkistymistä arvoille (Perheentupa 1996, 68). Päätöksenteon tulee olla tunnistettu ja analysoitu kaikkien osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien kannalta (Sladyk, Jacobs & MacRae 2010, 446).

Meillä jokaisella on omat tavat ja tottumukset, jotka usein helpottavat arjen haasteista ja tehtävistä selviytymistä, mutta ne saattavat joskus myös olla haittana ja kehityksen esteenä. Usein omat asenteet ja tavat eivät ole tietoisuudessa, koska ne ovat osana arkipäiväistä toimintaa ja maailmankuvaa. (Harra 2005, 155.) Eettisen toiminnan perustan luovat ihmisten henkilökohtaiset arvot ja normit, jotka näkyvät aina teoissa ja arjessa. Jokaisella on oltava tiettyjä periaatteita, joiden mukaan toimintaa voidaan arvioida ja näiden periaatteiden ytimessä on yksilön eettiset arvot. Näihin eettisiin arvoihin vaikuttavat muun muassa jokaisen yksilöllinen elämäkokemus, uskonto ja kulttuuri. Arvojen ja maailmankuvan mukaan yksilö myös arvioi millainen ihminen edessä on ja toimii sen arvion mukaan. (Aadland 1993, 44-46, 55.)

Ammatilliset arvot ovat ammattikunnan toiminnan perusta ja ne opitaan ammatillisessa koulutuksessa ja työelämässä. Nämä ammatilliset arvot ovat yleisesti hyväksytyt ammattikunnan keskuudessa ja tulevat ilmi eettisissä ohjeissa. (Leino-Kilpi ym.

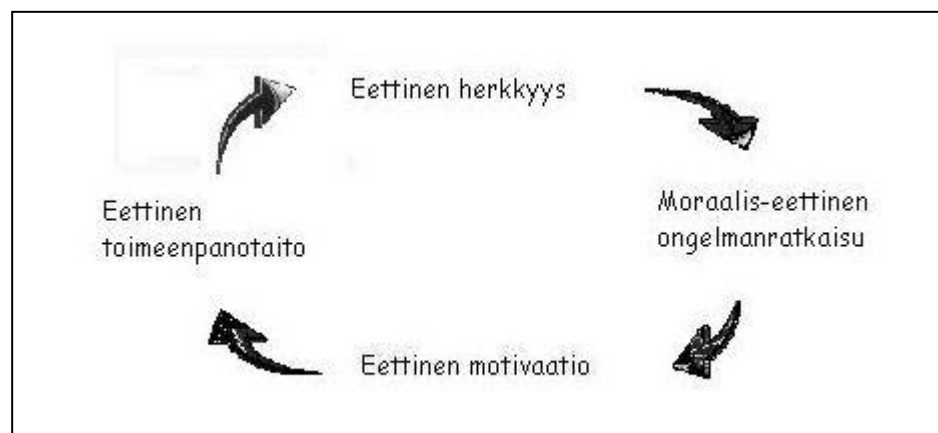
2008, 62.) Linqvistin (2001, 21) mukaan kaiken terveydenhuollon ytimessä perusarvona on ihmisarvo ja sen kunnioitus. Koko hoitojärjestelmä on syntynyt, koska ihminen on nähty niin arvokkaaksi, ettei häntä ole haluttu jättää sairauden ja kärsimyksen armoille. (Emt. 21.) Muita perusarvoja terveydenhoitoalalla ovat elämän kunnioittaminen, terveys, turvallisuus, henkilökohtainen loukkaamattomuus ja yksityisyys sekä yksilön autonomia ja itsemääräämisoikeus (Koskinen 1996, 163).

Terveydenhuollon ammatissa usein huomaa, etteivät eettiset ongelmat kosketa vain ammatillisia arvoja, vaan myös henkilökohtaiset arvot ovat tärkeässä asemassa. Tämän vuoksi terveydenhuollon ammattilaisilla täytyy olla läheinen suhde omaan arvomaailmaansa, jotta potilastyön taso pysyisi korkealla. Arvojen selvittely on elämänmittainen prosessi ja se vaatii omien motiivien ja toiminnan tarkkaa ja itsekriittistä arviointia, mutta mitä enemmän kehitämme tätä itsetuntemusta, sitä herkemmin osaamme nähdä arvotekijän eri yhteyksissä ja ratkoa ristiriitatilanteita. (Kornblau & Starling 2000, 5-6; Kuuskoski 1996, 13.)

Ammattikorkeakoulusta valmistuneilta edellytetään tietyn ammattitoiminnan asiantuntijaosaamista ja tarvittavien tietoja ja taitojen hallintaa. Tämä asiantuntijuus antaa valtaa ja vastuuta, jota ammattilainen ei voi välttää. (Mattila 2010, 87.) Asiantuntijoilla täytyy olla vahva ammatillinen identiteetti (Airaksinen & Friman 2008, 7), joka kuvastaa sitä, millaisena asiantuntijana ammattilainen näkee itsensä. Tähän identiteettiin kuuluu myös millainen sija eettisyydellä ja arvoilla on oman ammatin harjoittamisessa. (Juujärvi ym. 2007, 44-45.) Ojanen (2004, 10-11, 74) muistuttaa, että ammattilaisuuden tavoitteena on olla ihminen, joka tunnistaa myös työhönsä liittyvät moraaliset ja eettiset aspektit ja osaa ottaa ne huomioon kaikessa työssään. Tieto ja taito ovat sokeita ilman normeja, arvoja ja hyveitä ja ammattitaito menettää merkityksensä, jos asiantuntijalla ei ole valmiuksia ymmärtää eettistä vastuutaan. (Emt. 10-11, 74.) Eettinen osaaminen nähdään nykyään olennaisena osana ammatillista asiantuntijuutta ja eettinen toiminta on asiantuntijatoiminnan yksi kulmakivistä – se pitää yllä luottamusta asiakkaiden ja asiantuntijan välillä (Juujärvi ym. 2007, 10, 45).

2.1 Eettisen toiminnan malli

Yhdysvaltalainen professori James R. Rest on luonut Lawrence Kohlbergin tutkimusten pohjalta mallin eettisestä toiminnasta, joka on tämän hetken tunnetuin moraalista toimintaa kuvaava malli. Restin Neljän komponentin malli perustuu kysymykseen ”Mitä psykologisia prosesseja persoonassa tulisi tapahtua, jotta moraalinen toiminta toteutuisi?” Kohlbergin nostaessa moraalisen päätöksenteon (*moral judgement*) pääkäsitteeksi moraalisen toiminnan kehittymisessä, Rest kuvaa, että moraaliseen toimintaan vaikuttaa myös kolme muuta prosessia päätöksenteon lisäksi (Rest & Narváes 1994, 10-12). Restin (1994) mukaan jokaisen tulisi olla tietoinen kaikista näistä neljästä komponentista (Kuvio 1) ja epäonnistuminen yhdellä osa-alueella johtaa epäonnistumiseen koko moraalisisessa toiminnassa. Kaikkia näitä neljää osatekijää tarvitaan, jotta moraalinen toiminta toteutuu kokonaisvaltaisesti ja yksilön tulisi osata reflektoida toimintaansa niillä. (Mts. 9, 22.)



KUVIO 1. Ammattieettisen toiminnan osatekijät (Juujärvi, Myyry & Pessa 2007, 20).

Ensimmäinen komponentti on **eettinen herkkyys** (*moral sensitivity*). Eettinen herkkyys koostuu taidosta ja kyvystä tunnistaa eettisiä ongelmia tai jännitteitä arkielämän tilanteissa. Eettiseen herkkyyteen kuuluu tilanteen tarkastelua kaikkien osapuolten näkökulmasta ja pohdintaa siitä, kuinka erilaiset toimintalinjat ja niiden seuraukset vaikuttavat tilanteessa mukana oleviin osapuoliin. Täytyy osata kuvitella erilaisia toimintaskenaarioita ja niiden seurauksia todelliseen maailmaan. Tämä vaatii empaatti-

suutta ja kykyä asettua toisen ihmisen asemaan. Eettiseen herkkyyteen liittyy taito tunnistaa ihmisten tarpeita, oikeuksia ja velvollisuuksia ja yleisesti ihmisen hyvinvoinnin arvostaminen lisää eettisten ongelmien tunnistamista. (Rest & Narváes 1994, 24.)

Kun ihminen on tietoinen eri toimintalinjoista ja niiden vaikutuksesta ihmiseen (vrt. eettinen herkkyys), silloin toisella komponentilla päätetään, mikä niistä toimintalinjoista on eniten moraalisesti hyväksyttävä. Tämä **moraalis-eettinen ongelmanratkaisu** (*moral judgement*) viittaa siis pohdintaan eri vaihtoehtojen välillä ja komponenttia voidaan myös kutsua **moraaliseksi päätöksenteoksi**. Eettisessä ongelmassa harvoin on itsestään selvää ja yhtä oikeaa ratkaisua. Ammatilainen joutuu pohtimaan argumentteja omien ja ammattieettisten arvojen pohjalta, ja ammatilaisen täytyy osata perustella, mikä ratkaisu on enemmän oikein kuin toinen. (Rest & Narváes 1994, 24.) Eettisessä ongelmanratkaisussa ensimmäinen askel on omien arvojen tunnistaminen ja sitä kautta myös toisten ihmisten arvojen ymmärtäminen ja kunnioittaminen (Fry 1997, 25).

Vaikka tietäisimme, mikä toimintalinja olisi oikein, saattaa jokin muu tavoite motivoida enemmän. Kolmas komponentti, **eettinen motivaatio** (*moral motivation*), koskee ihmisen eettisiä arvoja, niille annettuja tärkeysjärjestyksiä ja motivoitumista toimimaan niiden mukaisesti. Jos persoona ei pysty asettamaan eettisiä arvoja korkeammalle kuin hänen muita omia arvojaan, tämä komponentti usein epäonnistuu. Motivoituminen toimimaan eettisesti auttaa valitsemaan kilpailevista arvoista eettistä päämäärää palvelevat arvot ja ihminen tuntee olevansa sitoutunut toimimaan eettisesti. (Rest & Narváes 1994, 24.)

Eettinen toimeenpanotaito (*moral character*) vaatii päämäärätietoisuutta, päättäväisyyttä, rohkeutta ja kykyä toimia periaatteiden mukaisesti jopa paineen alla. Herkkyys, päätöksenteko ja motivaatio voivat jäädä vain hyväksi aikomuksiksi, jos päätöstä ei pystytä viemään toiminnan tasolle. Ammatillisessa toiminnassa tähän liittyy läheisesti kyky perustella omia valintoja muille ammattihenkilöille ja ajaa oikeana pitämänsä asiaa. Mutta täytyy muistaa, että jotta toiminta on moraalisesti oikein, tarvi-

taan siis lähtökohdiksi kolmea muuta edellä mainittua komponenttia. (Rest & Narváes 1994, 24.)

2.2. Toimintaa ohjaavat valtakunnalliset lait ja asetukset

Vaikka eettinen herkkyys ja moraalinen toiminta lähtevät ensisijaisesti meistä itseltämme, toimii asiakkaan ja asiantuntijan välinen suhde myös lakien ja normien asettamisessa rajoissa. Asiantuntijoiden velvollisuuksiin kuuluu tuntee yleinen ja ammattialakohtainen lainsäädäntö, missä säädetään asiakkaan oikeuksista ja myös eettisestä osaamisesta (Juujärvi ym. 2007, 73). Yhteiskunnalliset normit ovat tietynlaisia välittäjiä perusarvojen ja erilaisten tilanteiden välillä (Aadland 1993, 51).

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (L785/92) astui voimaan vuoden 1993 maaliskuussa. Tällainen laki asetettiin ensimmäisenä Euroopassa Suomeen ja lain säätämisen tavoitteena oli potilaan oikeusturvan parantaminen. Peruskäsityksenä lain pohjalla on yksilön laaja itsemääräämisoikeus, johon myös ihmis- ja perusoikeudet nojaavat. Tämä itsemääräämisoikeus kuuluu osaksi myös länsimaalaista ihmiskäsitystä. Potilaslaki on itsessään muuttunut hyvin vähän vuosien saatossa, mutta potilaan oikeudet ovat huomattavasti enemmän esillä käytännön työssä ja potilaat itse ovat tietoisempia oikeuksistaan. Potilaat odottavat oikeutetusti hyvää palvelua ja korkeaa hoidon laatua. (Sundman 2000, 11, 22, 111.) Laista on löydettävissä potilaan hoitoon ja kohteluun liittyvät keskeiset oikeudelliset periaatteet (Sundman 2000, 359), mutta sen tarkoituksena on myös edistää luottamuksellisen hoitosuhteen syntymistä (Kokkonen, Holi & Vasantola 2004, 26).

... Jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Potilaalla on oikeus laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon. Hänen hoitonsa on järjestettävä ja häntä kohdeltava niin, ettei hänen ihmisarvoaan loukata sekä että hänen vakaumustaan ja hänen yksityisyyttään kunnioitetaan. (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992, luku 2, 3§.)

Jokaisella terveydenhuollon ammattihenkilöllä on yleiset velvollisuudet, joita on laissa määrätty noudattamaan. Näistä velvollisuuksista säädetään tarkemmin laissa terveydenhuollon ammattihenkilöistä (L559/94), jossa säädetään esimerkiksi salassapitovelvollisuudesta, vakuuttamisvelvollisuudesta, täydennyskoulutusvelvollisuudesta ja ammattieettisistä velvollisuuksista. Nämä velvollisuudet ovat samat kaikille terveydenhuollon ammattihenkilöryhmille. Tämän lain tarkoituksena on parantaa terveydenhuollon laatua varmistamalla, että asiantuntijoilla on koulutus, pätevyys ja toiminnan edellyttämät valmiudet. (Sundman 2000, 317-318.) Martikaisen (1996, 108) mukaan laki on osoitus tasa-arvon lisäämisestä eri ammattihenkilöiden välille, mutta samalla se korostaa moni ammatillista yhteistyötä. Martikainen sanoo myös, että samalla kun laki antaa autonomian eri ammattiryhmille, eettinen vastuu omasta toiminnasta kasvaa (Emt. 108). Seuraavassa otteessa määrätään terveydenhuollon ammattihenkilön ammattieettisistä velvollisuuksista:

... Terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyt ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koituvat hyödyt ja sen mahdolliset haitat. Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään. (Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 1994, luku 3, 15§.)

Korkeakoulutusta ohjaavat monenlaiset ohjeet ja säännökset, joiden pohjalta oppilaitos suunnittelee opetussuunnitelmat ja koulutusohjelmien sisällöt. Ammattikorkeakouluista terveysalalle valmistuvien perus- ja ydinosaaminen on kirjattu Opetusministeriön toimesta julkaisuun Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon (2001). Sen mukaan ammattikorkeakoulusta valmistuvien terveysalan ammattilaisien osaamisen tulisi perustua työtä ohjaaviin arvoihin, etiikkaan, jatkuvasti uusiutuvaan, monitieteiseen tietoperustaan, käytännön osaamiseen ja vuorovaikutustaitoihin. Terveysalan koulutuksen tehtävänä on vastata kuntoutuksen, terveyden edistämisen ja koko terveydenhuollon tarpeisiin, ja myös ennakoida, mitä tulevaisuudessa vaaditaan. (Mts. 9-11.)

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE on ECTS-projektissaan (Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen -projekti) luonut suosituksen ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleisistä kompetensseista. Tässä yhteydessä kompetenssi kuvaa pätevyyttä ja kykyä suoriutua ammattiin kuuluvista työtehtävistä. Suosituksessa esitellään sekä alemman että ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon yleiset kompetenssit eli itsensä kehittäminen, eettinen osaaminen, viestintä- ja vuorovaikutusosaaminen, kehittämistoiminnanosaaminen, organisaatio- ja yhteiskuntaosaaminen sekä kansainvälisyysosaaminen. Eettinen osaaminen (*ethical competence*) kuvataan alemman ammattikorkeakoulututkinnon kohdalla seuraavasti:

- Osaa soveltaa oman alansa arvoperustaa ja ammattieettisiä periaatteita omassa toiminnassaan.
- Ottaa vastuun omasta toiminnastaan ja toimii sovittujen toimintatapojen mukaisesti.
- Osaa soveltaa kestävän kehityksen periaatteita omassa toiminnassaan.
- Osaa ottaa muut huomioon toiminnassaan.

Näiden kompetenssien päätavoitteena on ohjata ammattikorkeakoulujen opetus- suunnitelmatyötä. (Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit 2006.)

Korkeakoulutusta ohjaavat myös jokaisen ammattikorkeakoulun laatimat koulutusohjelmakohtaiset opetussuunnitelmat. Suomen toimintaterapeuttikoulutuksen opetussuunnitelmaa ohjeistavat sekä kansainväliset että kansalliset ohjeistot. Ensimmäiset kansainväliset minimistandardit toimintaterapeuttien koulutukselle on julkaistu vuonna 1958 Toimintaterapeuttien maailmanliiton (World Federation of Occupational Therapist- WFOT) toimesta. Nämä standardit tulisi täytyä kaikissa toimintaterapeuttien koulutuksissa, jotta koulutus on kansainvälisesti hyväksyttävä. Näiden standardien toteutumista Suomessa valvoo Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry. (Jurmu 2002.) Jyväskylän ammattikorkeakoulun toimintaterapian koulutusohjelman

opetussuunnitelmassa (2010) osaamistavoitteet perustuvat yllä mainittuihin ARENEn määrittelemiin ammattikorkeakoulun yleisiin kompetensseihin sekä koulutusohjelman omiin osaamistavoitteisiin. Näiden mukaan Jyväskylän ammattikorkeakoulusta valmistuva toimintaterapeutti...

...tuntee toimintaterapian eettisen, filosofisen, lainsäädännöllisen ja teoreettisen tietoperustan. Hänellä on toimintaterapeutin työssä tarvittavat käytännön työtaidot, joita hän on koulutuksen aikana harjoitellut. Valmistuva toimintaterapeutti tuntee toimintaterapiassa vaikuttavat tekijät: yksilö, toiminta, ympäristö ja toiminnallinen suoriutuminen. Hän hyödyntää tätä tietoa toimintaterapiaprosessissa käytännön asiakastyön tilanteissa. Valmistuva toimintaterapeutti kykenee oman osaamisen ja oman alansa jatkuvaan kehittämiseen ja pystyy toimimaan itsenäisesti oman alansa asiantuntijana kansainvälisesti muuttuvassa maailmassa. Toimintaterapeutti omaa valmiuksia tutkimustyöhön sekä yrittäjyyteen ja tunnistaa toimintaterapian mahdollisuuksia ennaltaehkäisevässä ja hyvinvointia ylläpitävässä moniammatillisessa toiminnassa. (Toimintaterapian koulutusohjelman opetussuunnitelma 2010, Jyväskylän ammattikorkeakoulu.)

Eettisen osaamisen kompetenssi näkyy kaikissa ohjeistuksissa ja säädöksissä vahvasti. Eettisen osaamisen tarve lisääntyy tulevaisuudessa yhteiskunnassa tapahtuvien nopeiden muutosten, terveyspalvelujärjestelmien kehittymisen ja väestön terveystilan muutoksien vuoksi. Tätä kautta myös koulutusta ja tutkimusta koskeva tarve kasvaa ja laajentuu. (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 20.)

3 AMMATTIEETTISET OHJEET

Ammattieettiset ohjeet ovat tunnettu jo kauan, ja vanhin ohjeista on yli 2000 vanha Hippokrateen vala, jota käytetään vieläkin. Ammattieettiset ohjeet perustuvat ammattikuntakohtaisiin ammatillisiin arvioihin ja ohjeet ovat ammattikunnassa yleisesti hyväksytyjä. (Fry 1997, 26; Sladyk, Jacobs & MacRae 2010, 441.) Ammattieettiset ohjeet kiteyttävät yhteen arvopäämäärät, joita ammatillaiset toteuttavat työssään ja näin lisäävät ammattikunnan yhteenkuuluvuutta (Juujärvi ym. 2007, 34). Ammattikunnan näkemys yhteisistä arvoista takaa myös sen, että jäsenet toimivat samansuuntaisesti ja että toiminta on laadukasta (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 165). Täytyy

muistaa kuitenkin, että ohjeistukset täydentävät vain lakia, eikä niillä itsellään ole lainvoimaa (Räikkä, Kotkavirta, & Sajama 1995, 17; Sundman 2000, 363). Mutta sekä ohjeistuksia että lakeja tarvitaan terveydenhuollossa – päämääränä molemmilla on toimintasääntöjen määrittely, toiminnanlaadun parantaminen sekä konfliktien estäminen (Kokkonen ym. 2004, 13).

Eettisten ohjeiden yhtenä tarkoituksena on antaa ammattihenkilöille tukea päivittäiseen työhön ja päätöksen tekoon (Sundman 2000, 363). Ohjeiston periaatteet ovat yleensä kuitenkin luonteeltaan yleisiä, eikä ongelmanratkaisussa voi nojautua pelkästään niihin. Ohjeista ei löydy absoluuttista ohjetta käyttäytymiselle tai päätökselle missään tilanteessa – tarjottavana on enemmänkin vain suuntaviiva. (Kornblau & Starling 2000, 15.) Mutta väljyys ohjeistossa on myös hyväksi, koska se herättää ammattilaisen itse tarkastelemaan työn moraalisia näkökulmia ja antaa tilaa ammattilaisen omalle reflektoinnille (Juujärvi ym. 2007, 55, 150). Tämä varmistaa, että työn eettinen laatuvaatimus pysyy korkealla ammattilaisen omista lähtökohdista (Leino-Kilpi & Välimäki 2008, 350-352). Eettisillä periaatteilla on kuitenkin vain merkitystä siinä määrin, kuin ne heijastuvat ammattilaisten jokapäiväiseen työhön. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että ohjeet ovat tuttuja toimintaterapian ammatinharjoittajalle ja ne olisivat mukana jokapäiväisessä arkityöskentelyssä tietynlaisena ohjenuorana. (Christiansen & Baum 1997, 36.)

Suomen Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet (2007) (Liite 1) rakentuvat neljästä eri aihealueesta: **toimintaterapeutti ja asiakas, toimintaterapeutti ja ammatillinen yhteistyö, toimintaterapeutti ja ammatillinen kehittyminen** ja **toimintaterapeutti ja yhteiskunta**. Aihealueiden sisällä käsitellään muun muassa luottamuksellista suhdetta, työn suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta, asiakkaan kunnioittamista, toisten ammattikuntien kunnioittamista, oman osaamisen tunnistamista, hyvää liiketapaa ja velvollisuutta tuntea toimintaa ohjaavat lait ja asetukset. Toimintaterapian toteuttamisen on myös vaadittu pohjautuvan vakiintuneeseen ja hyväksytyyn tutkimukseen pohjautuvaan tietoon (*evidence based practise*). (Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet 2007.)

Council of Occupational Therapist for the European Countries – COTECin mukaan eettisten ohjeiden merkittävyys toimintaterapialle ja toimintaterapeuteille nousee ohjeiden päämäärästä ylläpitää työn korkeaa laatua ja perustella toimintaterapian tarkoitusperät. COTEC pitää ohjeita tärkeitä myös siksi, että ne edistävät läpinäkyvyyttä päätöksenteossa ja näin luovat luotettavuutta sekä vahvistavat kumppanuutta sekä asiakkaan että muiden osatekijöiden kanssa. Yhdeksi ammattieettisten ohjeiden tehtäväksi COTEC nostaa myös opiskelijoiden eettisen päättelyn opettamisen sekä toimintaterapeuttien omien reflektointitaitojen rikastamisen. (Kouloumpi, Saenger & Suetens 2009, 5.)

Ammattieettiset ohjeistukset eroavat toisistaan ulkoasultaan ja rakenteeltaan välillä paljonkin, myös toimintaterapian keskuudessa. AOTAn (*American Occupational Therapy Association*) vuoden 2010 Occupational therapy code of ethics and ethics standards - julkaisussa rakenne on hieman toisenlainen verrattuna Suomen toimintaterapeuttien ammattieettisiin ohjeistuksiin. Julkaisun päämääränä onkin olla suomalaisia ohjeita suurempi ohjeistus ammatilliseen käyttäytymiseen, kun eettisiä ongelmia nousee esiin. AOTAn ohjeistuksen rakenne koostuu seuraavista käsitteistä (tiivistetty vapaa käännös): Esipuhe (preamble), tarkoitus tehdä hyvää (beneficence), harmin tuottaminen (nonmaleficence), sosiaalinen oikeudenmukaisuus (social justice), laillinen oikeudenmukaisuus (procedural justice), todenmukaisuus (veracity) ja lojaalisuus (fidelity). Jokaisen alle on koottu vielä tarkemmin ja kattavammin erilaisia ohjeistuksia ja tarkempia määritelmiä toiminnasta. (AOTA 2010.)

Vaikka rakenne onkin paljon tarkempi ja AOTAn ohjeistuksissa on luettavissa helpommin tarkemmat ohjeet yleisimpiin eettisiin ongelmiin, on huomattavissa, että samat ydinasiat ovat löydettävissä sekä Suomen että Amerikan ammattieettisistä ohjeista. AOTA on vuonna 2004 määritellyt toimintaterapian seitsemän ydin arvoa, jotka näkyvät toimintaterapeuttien työssä kautta maailman ja näin löytyvät myös ammattieettisistä ohjeista. Näitä ovat altruismi (epäitsekkyys), tasa-arvoisuus, vapaus, oikeudenmukaisuus, omanarvontunto, totuudenmukaisuus ja harkitsevaisuus. (Cole & Tufano 2008, 58-59.)

4 AIEMPI TUTKIMUSTIETO

Kinsella, Park, Appiagyei, Chang ja Chow (2008, 176) ovat huomioineet, että toimintaterapiassa ilmenevät eettiset ongelmat ovat olleet tutkijoiden käsittelyssä, mutta opiskelijoiden näkökulmasta tätä asiaa ei ole tutkittu juuri lainkaan. Kinsella ym. ovat tutkineet minkälaisia eettisiä jännitteitä ja ongelmia toimintaterapeuttiopiskelijat kohtaavat harjoittelujaksoillaan. Tutkimukseen osallistui 25 opiskelijaa Kanadan yliopistosta ja aineisto koottiin puolistrukturoiduilla haastatteluilla. (Mts. 176-178.)

Tutkimuksen tuloksissa nousi esiin neljä teemaa: järjestelmän rajoitukset, vastakkaiset arvot, toisen terveydenhuollon ammattilaisen kyseenalaisen käytöksen todistaminen ja pelko puhua. Ensimmäisessä teemassa (järjestelmän rajoitukset) opiskelijat kokivat haastavaksi toteuttaa toimintaterapiapalveluita, kun puitteet eivät olleet optimaaliset. Haasteeksi opiskelijat nostivat muun muassa resurssien vähyyden, kiireen, huonot terapiatilat ja ison potilasmäärän, jotka loivat eettisiä kysymyksiä esimerkiksi työn laadusta. Toisessa teemassa opiskelijat nostivat esille arvojen eriävyyden ja siitä nousseen eettisen jännitteen. Varsinkin, kun potilaan ja terapeutin arvot ovat hyvin erilaiset, terapian toteuttaminen ja tavoitteiden asettaminen voi olla haastavaa. Opiskelijat myös huomioivat tilanteita, joissa opiskelijan ja ohjaavan terapeutin arvot olivat erilaiset ja harjoittelun toteuttaminen ja kokonaisvaltainen oppiminen oli tämän vuoksi hankalaa.

Eettisiä ongelmia opiskelijat kohtasivat myös moniammatillisessa yhteistyössä. Toisen terveydenhuollon ammattihenkilön epäkunnioittavat asenteet asiakasta kohtaan, epäkohtelias kielenkäyttö tai luottamuksellisuuden rikkominen olivat tilanteita, joissa opiskelijat kokivat vahvoja eettisiä jännitteitä. Eettisistä tilanteista puhuminen nousi viimeisenä teemana tutkimuksen tuloksissa. Opiskelijat kokivat, että oli hankalaa sanoa eriäviä mielipiteitä esimerkiksi organisaation työryhmälle tai jopa ohjaavalle toimintaterapeutille, eivätkä välttämättä tienneet, kenelle voivat puhua eettisistä ongelmista. (Mts. 178-180.)

Tutkimuksessa todettiin, että vaikka toimintaterapeutit ovat itsenäisesti vastuussa omasta ammatinharjoittamisestaan, monet eettiset ongelmat ovat luonteeltaan yksilön ulkopuolisia ja ovat lähtöisin tekijöistä, joihin terapeutilla ei ole vaikutusta. Tulokset osoittavat, että etiikan opetus auttaa ammatinharjoittajia tunnistamaan ja reflektöimaan eettisiä jännitteitä, ja kasvattaa puolustuskapasiteettia, kommunikoinnin kompetensseja ja moraalista rohkeutta. (Mts. 182.)

Nummisen (2000, 2) pro gradu -tutkielman tarkoituksena oli kuvata hoitotyön etiikan opetusta ammattikorkeakoulujen hoitotyön koulutusyksiköissä Suomessa. Tutkimus kohdistui etiikan opetuksen sisältöihin, opetusmenetelmiin, tavoitteisiin ja arviointiin. Aineisto kerättiin strukturoidulla kyselylomakkeella Suomen ammattikorkeakoulujen hoitotyön koulutusyksiköiden etiikan opettajilta. (Emt. 2.)

Tuloksissa tuli selvästi esille, että etiikan opetus koettiin koko Suomen alueella tärkeäksi oppiaineeksi. Jotta opiskelijoiden teoreettinen perusta etiikasta varmistuisi, opettajat kokivat, että erilliset etiikan kurssit olivat integroidun opetuksen lisänä välttämättömiä ja tarpeellisia. Opetuksen tärkeimmäksi päämääräksi etiikan opetuksessa opettajat nostivat, että opiskelijat ymmärtäisivät oman alansa eettisen ohjeistuksen ja hoitotyön arvojen merkityksen. Itse etiikan teorioita ja niiden ymmärtämistä ei koettu niin tärkeänä. (Mts. 2, 52-63.)

Tärkeäksi tulokseksi tutkimuksessa myös tuli kartoitus opetusmenetelmistä, mitä opettajat käyttivät ammattikorkeakouluissa. Eniten käytössä olivat keskustelut, case-analyysit ja kirjalliset tehtävät. Luennointi perinteisenä opetusmuotona ei ollut enää opettajien suosiossa, vaikkakin opetuspaikkana tulosten mukaan käytettiin luokkahuonetta. Myös PBL (*problem based learning*) ja erilaiset ryhmätyöt olivat opettajien suosiossa opetusmetodeina. Opetuksen sisältönä korostuivat potilaan ja hoitajan väliseen suhteeseen liittyvät käsitteet, ammattikuntaa koskevat lait ja asetukset sekä ammattikunnan eettiset ohjeet. (Mts. 2, 52-63.)

Kuten Numminen (2010, 5) sanoo, tutkimusta tarkemmin eettisistä ohjeista on vähän. Nummisen vuoden 2010 tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia ja analysoida hoitotyön etiikan opetusta sairaanhoitajien peruskoulutuksessa eettisten ohjeiden nä-

kökulmasta. Tavoitteena tutkimuksessa oli löytää ja tunnistaa eettisten ohjeiden ja etiikan opetuksen vahvuuksia sekä ongelma-alueita. Tutkimus toteutettiin strukturoidulla kyselylomakkeella ja kohderyhminä olivat kaikki Suomen ammattikorkeakoulut, joissa on tarjolla sairaanhoitajakoulutusohjelma (sairanhoitaja AMK). Kyselyyn vastasi sekä sairaanhoitajakoulutuksen opettajia että sairaanhoitajaopiskelijoita. (Mts. 5,68.)

Tuloksissa tuli selvästi esille, että sairaanhoitajien eettiset ohjeet ja niiden opettaminen koetaan tärkeäksi, mutta että opettamisen toteutukseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota. Tutkimuksessa otettiin esille, että etiikan opetus lähinnä koski sairaanhoitajan suhdetta potilaaseen tai sairaanhoitajaa itseään yksilönä ja ammatinharjoittajana. Laajempi sosiaalinen ympäristö ja sitä koskevat ongelmat jäivät vähemmälle huomiolle. Opettajat yleisesti ottaen arvioivat oman opettamisensa laajemmaksi, kuin mitä opiskelijat kokivat sen olleen. Tämä tulos on yleisesti normaali Nummisen mukaan, koska kouluttajat tietävät mitä opettavat ja opiskelijoilla voi olla mahdollisesti ongelmia tunnistaa eettinen sisältö opettamisesta. Myös kokemukset opetusmenetelmien käytöstä erosivat opiskelijoiden ja opettajien välillä. Opiskelijat kokivat, että eettisten ohjeiden opetus on opettaja-keskeistä luennointia ja esseiden kirjoittamista, kun opettajat kuvailivat käyttämiään metodeja opiskelijälähtöisiksi keskusteluiksi menetelmänä esimerkiksi *problem based learning* (PBL). Opiskelijat sekä opettajat olivat yksimielisiä siitä, että sairaanhoitajien omat eettiset ohjeet ovat tarvittavat ja ne ovat suhteellisen hyvin sovellettavissa käytäntöön. Ohjeiden tulisi olla suuremmissa roolissa etiikan opettamisesta ja opetusmetodeja tulisi kehittää entistä paremmiksi. (Mts. 5, 92-99.)

5 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Pilottitutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa opiskelijoiden käsityksiä ammattieettisten asioiden käsittelystä koulutuksessa ja ammattieettisten ohjeiden tunnettuudesta opiskelijoiden keskuudessa. Työssä tuotetaan testattu kyselylomake, jolla Suomen Toimintaterapeuttiliitto pystyy tutkimaan aihealuetta mahdollisimman helposti ja kattavasti.

Tutkimukseen on asetettu kaksi seuraavaa tutkimuskysymystä.

1. Mitä käsityksiä toimintaterapeuttiopiskelijoilla on ammattietiikasta ja ammattieettisistä ohjeista toimintaterapian koulutusohjelman opinnoissa Jyväskylän ammattikorkeakoulussa?
2. Mitä käsityksiä toimintaterapeuttiopiskelijoilla on ammattietiikan käsittelystä toimintaterapian opinnoissa Jyväskylän ammattikorkeakoulussa?

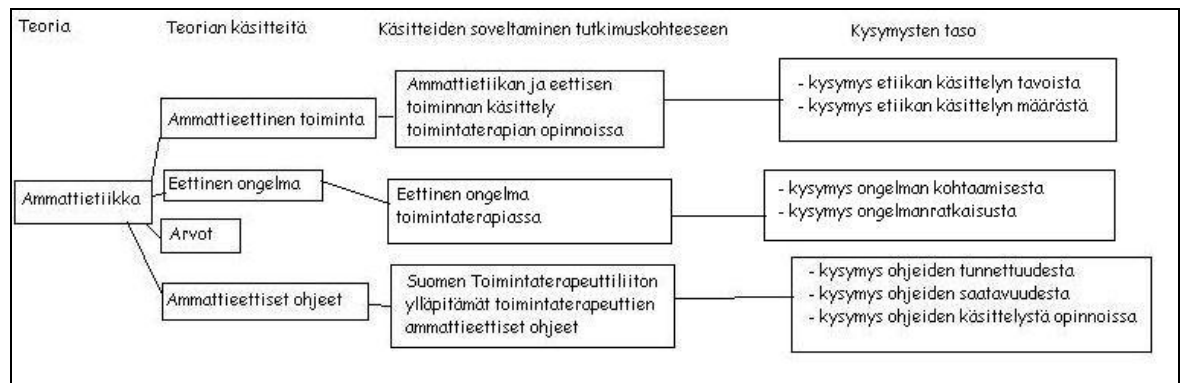
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimus on kvantitatiivinen tutkimus, jota voidaan kutsua myös tilastolliseksi tai määrälliseksi tutkimusmenetelmäksi. Tässä tutkimusmenetelmässä tietoa tarkastellaan numeerisesti tai määrällisesti, ja se vastaa esimerkiksi kysymyksiin kuinka moni, kuinka paljon tai kuinka usein (Heikkilä 2008, 16). Kvantitatiivisen tutkimuksen tarkoituksena on joko selittää, kuvata, ennustaa tai kartoittaa tutkittavaa aihe-alueetta (Vilka 2007, 14, 19-20). Tutkimuksen aineiston hankinnassa on myös käytetty laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen piirteitä, koska kyselylomakkeeseen on useimpien kysymysten kohdalle annettu avoimen vastauksen mahdollisuus.

Usein kvantitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että vastaajia on paljon. Tämä edes auttaa tutkimuksen luotettavuutta, koska silloin otos edustaa paremmin perusjoukon keskimääräistä mielipidettä tai asennetta tutkittavasta asiasta. (Vilka 2007, 17.) Kyselylomakkeen etuna pidetäänkin sitä, että niiden kautta voidaan kerätä laaja tutkimusaineisto ja voidaan kysyä samalla monia asioita (Hirsjärvi ym. 2009, 195).

Kvantitatiivisen tutkimuksen tärkeimpiä vaiheita on se, että tutkittavaa asiaa koskevat käsitteet muutetaan ja puretaan pienempiin osa-alueisiin, joista lopulta muodostetaan kysymykset ja vastausvaihtoehdot. Tutkittava asia ensin siis operationalisoidaan (Kuvio 2) ja sen jälkeen strukturoidaan. Strukturoinnissa tutkittavat asiat vakioidaan kysymyksiksi ja vastausvaihtoehdoiksi kyselylomakkeeseen niin, että kaik-

ki ymmärtävät kysymykset samalla tavalla ja kysymykset voidaan kysyä kaikilta samalla tavalla. (Vilkkä 2007, 14, 36.)



KUVIO 2. Tutkijan tekemää teorian operationalisointia kyselylomakkeeksi.

Tutkimuksen kyselylomakkeessa kysymykset olivat monivalintakysymyksiä, joissa vastausvaihtoehdot olivat annettu valmiiksi. Avointen vastausmahdollisuuksien tarkoituksena monivalintakysymysten rinnalla oli saada vastaajilta spontaaneja vastauksia ja mielipiteitä. Kysymysten asettelussa on tärkeää muistaa mitä tutkitaan ja että kysymykset ovat tarkkoja. Lomake ei saa olla satunnaisten kysymysten sarja. Kysymysten muotoilussa tärkeinä tavoitteina on, että kaikki vastaajat ymmärtävät kysymykset samalla tavalla, yksi kysymys sisältää vain yhden asiasisällön ja vastaaja kokee kysymysten perusteella, että hänellä on tutkittavasta asiasta tietoa (Vilkkä 2007, 70-77).

Kyselylomakkeeseen asetettiin yhteensä 13 kysymystä, joista viimeinen (13) oli puhtaasti avoin kysymys. Kyselylomakkeessa käsiteltiin kolmea teemaa: eettistä ongelmaa, ammattietiikan käsittelyä koulutuksessa ja ammattieettisiä ohjeita. Digium -ohjelman avulla oli säädetty, että jokaiseen kysymykseen tulee vastata, jotta pääsee siirtymään seuraavaan kysymykseen. Näin ollen jokaiseen kysymykseen saadaan vastaus jokaiselta vastaajalta. Tämä toisaalta vähentää tutkimuksen eettisyyttä, koska vastaaja ei pysty valitsemaan vastaako vai ei tiettyyn kysymykseen, mutta vähentää myös virheellisten ja vajaiden vastauslomakkeiden määrää. Avoimiin kohtiin ei ollut pakollista vastata.

Kyselylomakkeen toimivuutta ja luotettavuutta eli sisästä validiteettia pyrittiin parantamaan esitutkimuksilla. Tutkimuksen kyselylomaketta arvioivat ja kommentoivat Suomen Toimintaterapeuttiliiton ammattieettisen työryhmän jäsenet kahdella sähköpostikierroksella. Lisäksi kyselylomakkeeseen pyydettiin vastaamaan ja kommentoimaan viittä (5) neljännen vuoden toimintaterapeuttiopiskelijaa ennen varsinaista tutkimusta. Tämän testauksen avulla tutkija arvioi kysymysten selkeyttä, täsmällisyyttä ja toimivuutta suhteessa tutkimusongelmiin. Kommenttikierroksilla toimintaterapeutit ja opiskelijat tarkensivat käsitteitä ja epäselviä kysymysasetteluja, ehdottivat lisäkysymyksiä tai tarkensivat edellisten vastausvaihtoehtoja.

Tutkimuksen tavoitteena oli saavuttaa kaikki kolmannen vuoden toimintaterapeuttiopiskelijat Jyväskylän ammattikorkeakoulussa, mutta lopulta otos määräytyi opiskelijoista, jotka olivat antaneet luvan Jyväskylän ammattikorkeakoululle luovuttaa tietoja tutkimuskäyttöön. Otoksen määräksi tuli 8 henkilöä. Tutkimus on pilottitutkimus kyselylomakkeen aihealueen tutkimiseksi ja kyselylomakkeen tuottamiseksi.

Tutkimuksen aineisto kerättiin www-kyselyllä Digium Enterprise-ohjelman kautta, joka on suoraan www-selaimessa toimiva ohjelmisto tiedonkeruuseen (Digium 2010). Digium -lisenssi haettiin Jyväskylän ammattikorkeakoululta. Strukturoitu kyselylomake (Liite 2) lähetettiin linkkinä kyselyyn kutsutuille sähköpostin kautta ja vastaaminen tapahtui www-selaimessa. Selaimen kautta vastaukset tallentuivat suoraan palvelimelle ja olivat tutkijan käytettävissä. Tutkija pystyi kontrolloimaan kyselyn aukioloa ja sulkeutumista ohjelman kautta.

Pilottitutkimuksen jälkeen, jotta kyselylomakkeesta saataisiin mahdollisimman toimiva, tutkijan muokkaama kyselylomake kävi uudestaan ammattieettisen työryhmän jäsenillä kommentoitavana sekä pilottitutkimukseen vastanneilta toimintaterapeuttiopiskelijoilta pyydettiin sähköpostikierroksella palautetta (Liite 3) kyselylomakkeen toimivuudesta. Vastanneilta opiskelijoilta palautetta ei valitettavasti tullut, mutta opettajan ja ammattieettisen työryhmän avulla kyselylomaketta muokattiin jälleen toimivammaksi. Kyselylomakkeen muokkaamista tarkastellaan lähemmin pohdinnassa.

Aineiston analyysi aloitetaan mahdollisimman pian aineiston keruun jälkeen (Hirsjärvi ym. 2009, 223). Internet kyselyissä vastaukset tallentuvat tietokantaan, joka mahdollistaa aineiston käsittelyn suoraan tilasto-ohjelmilla (Heikkilä 2008, 69). Näin myös Digium Enterprise-ohjelma tarjoaa tutkimustiedon numeerisesti ja graafisesti (Digium 2010). Määrällisen aineiston analyysissa ja raportoinnissa paitsi sanallinen tulkinta, myös graafinen tarkastelu on suuressa osassa (Heikkilä 2008, 144). Tämän vuoksi graafinen esitys avataan ja tulkitaan sanallisesti ja olennaiset asiat selitetään auki, koska sanallinen tulkinta ja selitys ovat aina tarpeen määrällisessä tutkimuksessa (Vilka 2007, 14). Helpoin ja suosituin tilastollisen taulukoinnin ohjelma on SPSS-ohjelma, jota käytetään suurten otosten analysoinnissa. Nyt näin pienellä otoksella ei ohjelmaa käytetty.

Kyselylomakkeesta nousevat avoimet vastaukset analysoidaan teemoittelun avulla. Aineistosta nostetaan tutkimusongelmaa valaisevia teemoja ja teemat esitetään koelmana. Usein tematisoinnin nimissä aineistoa jätetään sitaattikokoelmaksi, koska vastauksista irrotetut sitaatit ovat mielenkiintoisia ja elävöittävät raporttia. (Eskola & Suoranta 1998, 176.)

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Kyselyyn vastasi sulkeutumisaikaan mennessä yhteensä kuusi (N=6) vastaajaa, joka on 75 % kyselyyn kutsutuista. Vastaajat olivat iältään 21-25 -vuotiaita ja keski-ikäsi muodostui 22,67. Vastaamiseen aikaa kului vastaajilta keskimäärin 9 minuuttia. Osa vastaajista oli vastannut kyselyyn hyvinkin nopeasti (2,8 - 4,1 min) ja yksi vastaajista oli käyttänyt vastaamiseen 25,1 minuuttia.

Avoimiin kysymyksiin vastauksia tuli hyvin vähän. Tulleet vastaukset olivat lähinnä yksisanaisia ja tukivat jo monivalintakysymyksissä valittuja vaihtoehtoja. Näitä suoria sitaatteja käytettiin rikastuttamaan ja elävöittämään raporttia. Avoimista vastauksista tulleita kommentteja tutkija pohtii enemmän tulosten pohdinnassa.

Kaikki vastanneista (n=6) olivat kohdanneet eettisen ristiriidan ja avoimessa vastausmahdollisuudessa vastaajat kertoivat kohdanneen sen pohtiessaan ilmoitusvelvollisuutta lastensuojeluasiassa tai vaitiolovelvollisuutta. Apua ristiriidan ratkaisuun vastaajat olivat saaneet ensisijaisesti opiskelijakaverilta (n=3) ja valmistuneelta toimintaterapeutilta (n=3). JAMKin opettajalta apua oli saanut vain yksi vastaajista ja avoimessa vastauksessa kaksi vastaajaa kertoi saaneen apua harjoittelua ohjaavalta toimintaterapeutilta.

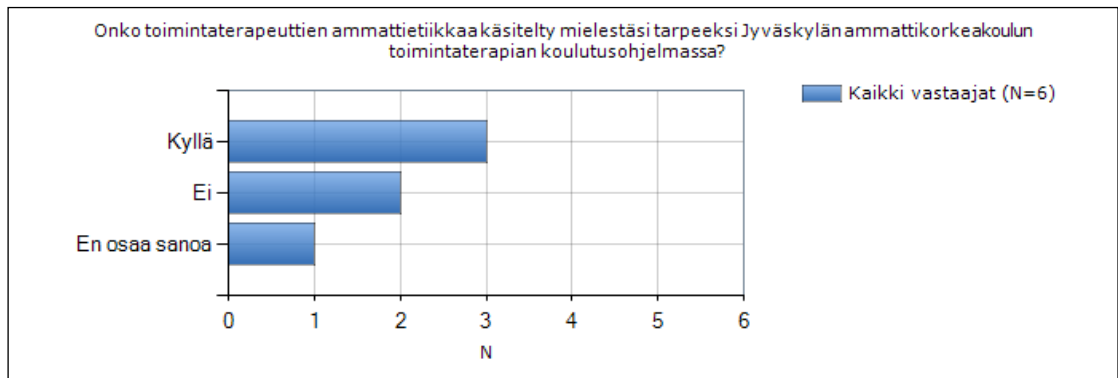
”Akuutisti kyseisen harjoittelupaikan toimintaterapeutti ohjaajalta. Myöhemmin asian on voinut nostaa esiin koulussa, jolloin myös JAMKin opettajat ovat kommentoineet tilanteeseen.”

Kaikki vastaajat (n=6) kokivat, että ammattietiikkaa oli käsitelty toimintaterapian koulutuksessa Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Vastaajista kaksi kertoi avoimessa kohdassa käsittelyn tapahtuneen ensimmäisenä opiskeluvuonna ja yksi luentojen yhteydessä. Yhdessä avoimessa vastauksessa tuli ilmi, että etiikka ei koskettanut vielä ensimmäisenä opiskeluvuotena, mutta vastaaja on palannut itsenäisesti ammattietikan pariin harjoittelujen yhteydessä. Yhdelle vastaajista käsittely oli jäänyt vain hatarasti mieleen:

”Muistan puhuttavan jotain toimintaterapian eettisistä säädöksistä; taidettiin aiheesta jakaa ihan materiaaliakin. Jotenkin asia jäi tuntumaan hieman hataralta.”

”Ensimmäisenä vuonna, mutta silloin etiikka ei koskettanut itseä vielä niin paljon. Harjoitteluissa olen ottanut etiikkamonisteen uudelleen tutkinnan alle ja syventynyt niihin enemmän.”

Vaikka ammattietiikkaa oli käsitelty kaikkien vastaajien (n=6) mielestä koulutuksessa, kaikki eivät kokeneet, että sitä on käsitelty tarpeeksi. Vastaajista puolet (n=3) koki, että etiikka on käsitelty riittävästi toimintaterapian koulutusohjelmissa (Taulukko 1).

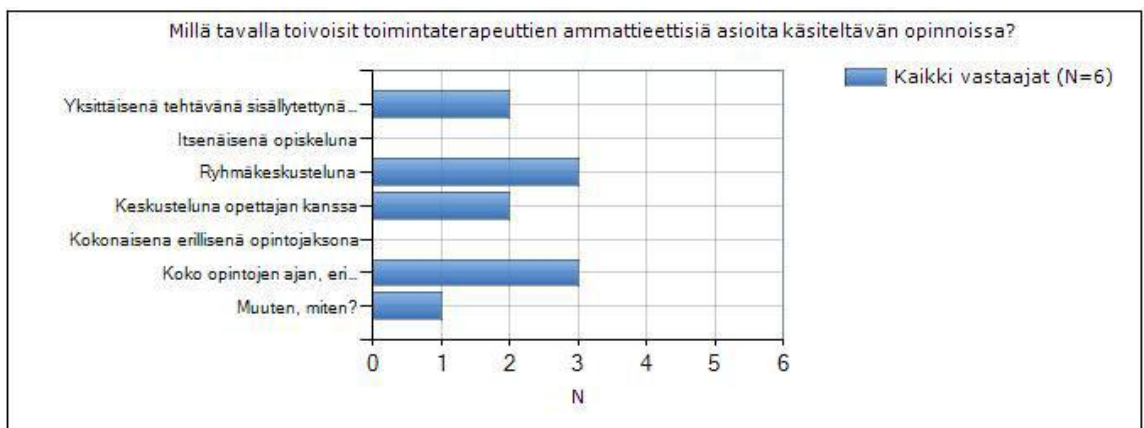


TAULUKKO 1. Opiskelijoiden mielipide ammattietiikan käsittelyn riittäväydestä opinnoissa.

Vastaajat toivoivat, että ammattietiikkaa käsiteltäisiin ryhmäkeskusteluna (n=3), yksittäisenä tehtävänä sisällytettynä johonkin opintojaksoon (n=2) tai keskusteluna opettajan kanssa (n=2). Kolme vastaajista toivoi, että ammattietiikka olisi sisällytettynä opintojaksoihin koko opintojen ajan (Taulukko 2). Vastaajista yksi ehdotti eettistä pohdintaa osaksi jokaista harjoittelua.

”Äärimmäisen tärkeää on sitoa eettiset asiat käytäntöön tai suoraan käytännöstä nousseisiin esimerkkeihin. Voisiko itsenäinen eettinen pohdinta olla pieni osa jokaista harjoittelua? Tämä voisi näkyä esimerkiksi harjoittelun oppimispäiväkirja tehtävässä tms.”

Vastausvaihtoehdoista itsenäinen opiskelu tai kokonainen erillinen opintokokonaisuus ei saanut kannatusta vastaajilta.

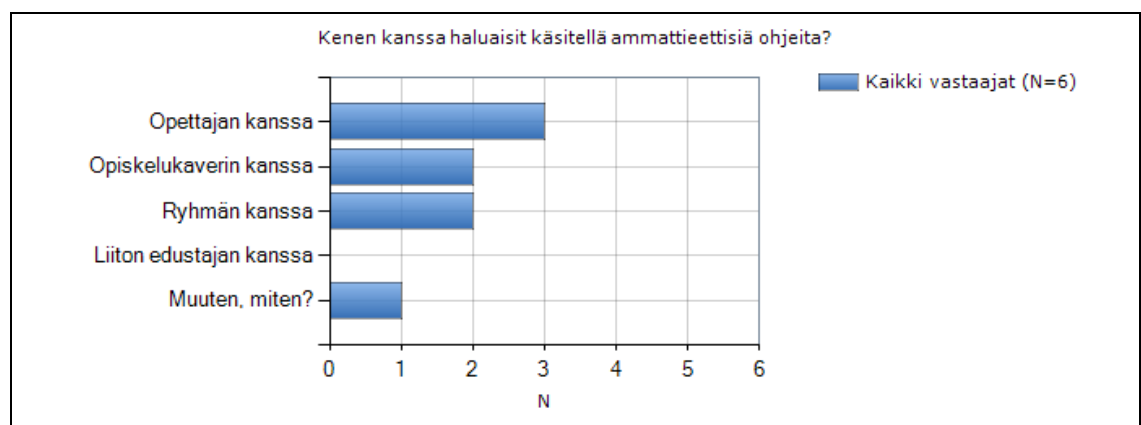


TAULUKKO 2. Opiskelijoiden toiveita ammattietiikan käsittelytavoista.

Vastaajista neljälle (n=4) Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry:n ylläpitämät toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet olivat tuttuja. Ohjeisiin oli tutustuttu pääasiassa opettajan esittelemänä (n=4) (Taulukko 3) ja avoimessa kohdassa ilmeni, että myös harjoittelun ohjaaja oli tutustuttanut opiskelijan ohjeisiin. Ohjeita haluttaisiin selvästi käsitellä opettajan kanssa (n=3), mutta myös vertaistuki koettiin tärkeäksi, koska ohjeita haluttiin myös käsitellä opiskelukaverin (n=2) ja ryhmän kesken (n=2) (Taulukko 4). Eräs vastaajista toi esille, että ammattieettisiä ohjeita olisi hyvä käsitellä myös harjoittelukentällä ja oikeiden tilanteiden äärellä.

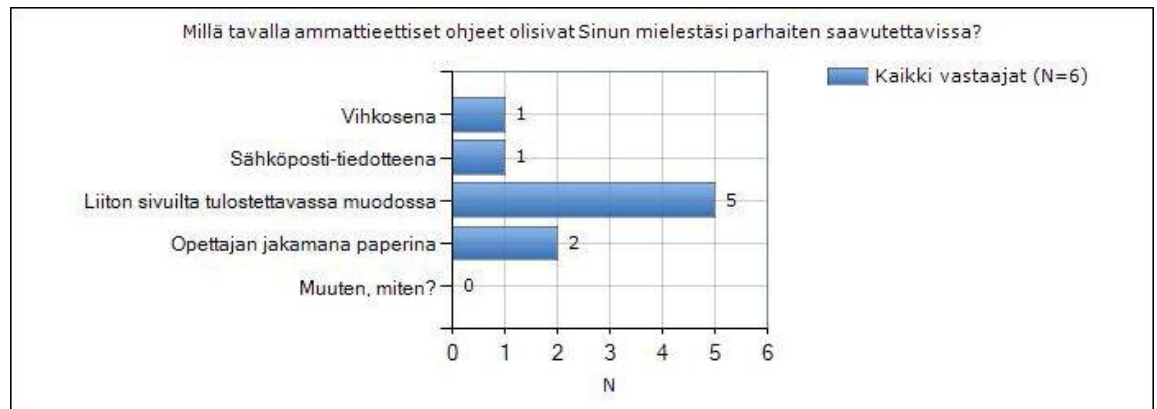


TAULUKKO 3. Opiskelijoiden tutustumistavat ammattieettisiin ohjeisiin.



TAULUKKO 4. Opiskelijoiden toiveita, kenen kanssa ammattieettisiä ohjeita haluttaisiin käsiteltävän.

Suomen Toimintaterapeuttiliiton toivottiin auttavan ammattieettisten ohjeiden käsittelyssä ensisijaisesti tiedotteina (n=3). Seuraavaksi eniten kannatusta saivat koulutuspäivät (n=2) ja vähiten luennot (n=1). Ohjeet koettiin olevan parhaiten saavutettavissa Toimintaterapeuttiliiton nettisivuilta tulostettavassa muodossa (n=5) tai opettajan jakamana paperina (n=2). Erillistä vihkosta ja sähköposti-tiedotetta kannattivat molempia yksi vastaaja (Taulukko 5).



TAULUKKO 5. Ammattieettisten ohjeiden saavutettavuus.

Vastaajista viisi koki toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet tärkeiksi omassa työssään. Yksi ei osannut sanoa mielipidettään. Avoimissa vastauksissa vastaajat kertoivat kokevan eettiset ohjeet tärkeiksi asiakaslähtöisyydessä ja työelämän jokaisessa käänteessä.

Viimeinen kohta oli jätetty kokonaan avoimeksi vastauskohdaksi mahdollisia lisäkommentteja varten. Vastauksia tuli kaksi.

”TÄRKEÄ ASIA!”

”Harjoittelukentällä huomasin, että jotkut toimintaterapeutit ovat tyystin unohtaneet ammattietiikan ohjeet. Ne ovat nähdäkseni kuitenkin hyvin tärkeät jokaisen muistaa, joten olisiko mahdollista olla koulutuspäiviä, virtuaaliluentoja, tietopaketteja tms. työelämän ammattilaisille?”

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Koko tutkimusprosessin ajan tutkija on pyrkinyt objektiiviseen tutkimusotteeseen ja tutkimuksen luotettavuuden ylläpitämiseen. Tutkimuksen aikana on pyritty puolueettomaan tutkimusprosessiin ja puolueettomiin tutkimustuloksiin. Vaikka tutkijalla saattaa olla ennako-odotuksia ja oletuksia tutkimuksen tuloksista, ne eivät saa vaikuttaa tutkimuskysymysten asetteluun, kyselylomakkeeseen, tulosten tarkasteluun tai tulosten julkaisuun. Objektiivisuutta yleisesti auttaa tutkijan mahdollisimman vähäinen vaikutus saatuihin vastauksiin ja tuloksiin. Tämänlaisessa kyselytutkimuksessa, joka suoritetaan verkon selaimessa, tutkija ei koskaan tapaa tutkittavaa henkilökohtaisesti ja vastaaja vastaa kyselyyn tutkijasta riippumattomalla tavalla. Mutta tästä huolimatta täytyy ottaa huomioon tiettyjä heikkouksia, mitä tämä luo. Ei ole esimerkiksi varmuutta siitä, että kuinka vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen ja kysymysten väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida (Hirsjärvi ym. 2009, 195).

Tutkimuksen validiteetti eli pätevyys, kuvaa sitä, miten hyvin on onnistuttu mittaamaan mitä oli tarkoituskin (Heikkilä 2008, 186). Ulkoisesti validissa tutkimuksessa raportin lukijat ja muut tutkijat ymmärtävät tutkimustulokset samalla tavalla. Tämän validiteetin parantamiseksi tutkimuksen tuloksia ryhdyttiin analysoimaan heti kyselyn sulkeutumisen jälkeen. Haasteelliseksi tulosten analysoinnin teki internet-ohjelman valmis tulosten raportointi. Täytyy muistaa, että tietotekniikka voi pettää välillä ja tutkija ei pysty olemaan varma tulosten oikeanlaisesta tallentumisesta järjestelmään tai ohjelman tulosten oikeasta esityksestä. Tutkimustuloksissa on pyritty tuomaan julki kaikki tutkimuksen kannalta tärkeät tulokset eikä mitään ole jätetty tarkoituksella piiloteltavaksi.

Ulkoisen validiteetin takaamiseksi on panostettu myös raportissa käytettyihin tietopohjiin ja lähteisiin. Teoriapohjaan ja raportointiin käytetty materiaali on valittu har-

kiten. Useat etiikkaa koskevat perusteokset ovat julkaistu jo 1990-luvulla, mutta niitä käytetään vieläkin etiikan opetuksessa ja ne ovat luonteeltaan hyvin perusteoksia. Uudempia julkaisuja tutkija pyrki käyttämään aina niiden löytyessä.

Tutkimuksen reliabiliteetti eli toistettavuus takaa sen, että tutkimus voidaan tehdä uudestaan samoilla tutkimustuloksilla. Tässä tutkimuksessa tutkimusotanta on hyvin pieni ja näin tulokset ovat suhteellisen sattumanvaraisia eivätkä anna tietoa todellisesta perusjoukon keskiarvosta. Tutkimustulokset voivat olla hyvin erilaisia tutkittaessa eri ammattikorkeakoulujen opiskelijoita tai eri-ikäisiä opiskelijoita. Tulokset vaihtelevat siinä missä missä tutkittavatkin. Pilottitutkimuksen myötä tutkittavat ja mahdollisesti ammattikorkeakoulun opettajat voivat herätä tarkastelemaan ammattietiikkaa lähemmin tai tutustumaan toimintaterapeuttien ammattieettisiin ohjeisiin, joten seuraavalla kerralla kysyttäessä tutkimustulokset voivat kertoa toista opiskelijoiden mielipiteistä.

Tutkimuksen toteuttamisessa on tärkeää ottaa huomioon tutkimuksen eettisyys. Periaatteet, jotka koskevat tiedon hankintaa ja julkaisemista, ovat yleisesti hyväksytyjä (Hirsjärvi ym. 2009,23). Tutkimuksen eettisyyttä lisää tutkittavien osallistumisen vapaaehtoisuus. Sähköpostin esikirjeessä tutkittaville tuotiin tiedoksi, että vastaukset tallentuvat anonymisti palvelimelle, eikä tutkija pysty erottelemaan vastauksia tutkittaviin. Tutkimukseen osallistumisessa ei tarvinnut tutkittavan kertoa muita henkilökohtaisia tietojaan, kuin ikä. Kaikki tutkimukseen liittyvä materiaali on hävitetty tutkimuksen jälkeen. Tutkija on vaitiolovelvollinen kaikista tunniste- ja henkilötiedoista.

8.2 Tuloksien pohdinta

Koska on tärkeää, että tutkittavalla perusjoukolla on se tieto, jota tutkimuksella haetaan (Vilka 2007, 64), kysyttiin kyselylomakkeessa eettisen ongelman kohtaamisesta ja ratkaisemisesta. Vastaajista kaikki osoittivat, että ovat kohdanneet joko työssään, harjoittelussaan tai opinnoissaan eettisen ongelman, ja tämän pohjalta voidaan tode-

ta, että kaikille vastaajille ammattietiikka oli tuttu aihe-alue ja heillä on ollut tietämystä tutkittavasta aihealueesta.

Opiskelijat kokivat yksimielisesti, että ammattietiikka on tullut esille opinnoissa, mikä on positiivista. Tuloksissa ilmenee myös, että ammattietiikkaa ei kaikkien vastaajien mielestä ole käsitelty kuitenkaan riittävästi. Yksi vastaajista ei osannut sanoa mielipidettään. ”En osaa sanoa” voi merkitä monenlaisia asioita. Vastaaja ei ole ehkä ymmärtänyt kysymystä, hän ei ole viitsinyt vastaustilanteessa ryhtyä pohtimaan vastausvaihtoehtoja tarkemmin tai hän ei ole halunnut muodostaa mielipidettä tästä asiasta (Vilkkä 2007, 109). Voi olla myös, että on vaikeaa sanoa, mikä on riittävästi. Jos opiskelija on kuitenkin hieman tietoinen ammattietiikasta, voi olla vaikea määrittellä, pitäisikö hänen olla enemmän.

Ammattietiikan opetusmenetelmistä ja niiden valinnoista ja toimivuudesta pystyisi rakentamaan kokonaan oman tutkimuksen. Tutkija halusi kuitenkin tässä pilottitutkimuksessa kartoittaa alustavaa mielipidettä siitä, mitä opiskelijat itse toivoisivat ammattietiikan opetukselta ja millä tavalla he toivoisivat sitä käsiteltävän. Tällä tavoin myös laajemmasta kyselytutkimuksesta saadaan konkreettisia vinkkejä ja ideoita koulutuksen toteuttamiseksi, sekä mahdollisesti myös työkaluja opettajille opetuksen suunnitteluun. Pilottitutkimuksen tuloksissa ilmenee, että opiskelijat toivovat ammattietiikkaa käsiteltävän koko opintojen ajan sisällytettynä eri opintojaksoihin. Lindqvist (1989, 55-56) muistuttaa, että eettisiin ihanteisiin kasvetaan opintojen ohella ja eettisyys on yhteydessä ihmisen persoonan kehitykseen (Emt. 55-56). Tämän vuoksi etiikan täytyisi näkyä koko ajan opintojen aikana ja eri opintokokonaisuuksissa, eikä vain ensimmäisenä opiskeluvuonna.

Itsenäinen opiskelu ja kokonainen erillinen opintojakso ei saanut vastaajilta kannatusta. Nummisen (2000) tutkimuksessa hoitotyön opettajat kokivat, että erillinen opintojakso etiikasta koettiin tärkeäksi, koska etiikan teorioiden, luonteen ja ongelmanratkaisun laajempi ymmärrys lisää myös etiikan ymmärrystä erityistilanteissa (Mts. 85). Eettisiin kysymyksiin tematisoituneet opintojaksot ovat lisääntyneet paljon Suomen ammattikorkeakouluissa, mutta eivät kuulu vielä kaikkiin tutkintoihin pakostiti (Lampinen & Nummela 2004, 16). Etiikan opetus on Jyväskylän ammattikorkeakou-

lussa toimintaterapian koulutusohjelmassa yhdistetty muihin opintojaksoihin. Tällaisessa yhdistetyssä opintosuunnitelmassa eettiset kysymykset tulisi käsitellä aina omassa asiayhteydessään, esimerkiksi vaitiolovelvollisuutta käsitellään erikseen lasten, nuorten, työikäisten ja ikääntyneiden opintojaksoilla tämän asiakasryhmän näkökulmasta.

Tässä asiassa voisi auttaa esimerkiksi yhden vastaajan ehdotus etiikan sitomisesta jokaiseen harjoittelujaksoon. Harjoittelut suoritetaan yleisesti eri asiakasryhmien parissa, joten palaaminen ammattietiikan pariin harjoittelun yhteydessä myös loisi aina erilaisen asiayhteyden. Harjoittelun aikana usein myös tulee konkreettisia tilanteita, joissa ammattieettisiä ohjeita ja eettistä ongelmanratkaisua tarvitaan, joten olisi luontevaa käyttää niitä saman tien tilanteen tullessa eteen. Kuten eräs vastaaja sanoikin, ensimmäisenä opiskeluvuonna ei etiikka koskettanut niin paljoa kuin myöhemmin harjoitteluissa. Etiikka tulee vahvimmin esiin todellisissa yhteistyötilanteissa ja jokaisessa ihmissuhteessa, johon esimerkiksi työharjoitteluissa joudutaan. Varsinaisen työn äärellä opiskelijan tulee koko ajan muistaa selvittää itselleen omaa eettisyyttään (Kiikkala 2000, 62).

Opetusmenetelmistä opiskelijat toivovat, että ammattietiikkaa käsiteltäisiin keskusteluna joko opettajan tai ryhmän kanssa tai yksittäisenä tehtävänä opintojaksoon sisällytettynä. Sekä Leino-Kilpi ym. (2008, 355) että Pihlainen (1993, 24) toteavat, että opiskelijoiden eettistä pohdintaa edistäviä opetusmenetelmiä ovat keskustelut, tapauskohtaiset pohdintaesimerkit ja ryhmätyöskentely. Nämä menetelmät kehittävät opiskelijan omaa kriittistä ajattelua ja kykyä tunnistaa työssä eettisiä ongelmia (Pihlainen 1993, 24). Eettiset ongelmanratkaisut tehdään yleisesti yhteistyössä toisten kanssa (Leino-Kilpi ym. 2008, 355), joten keskustelu ja ryhmätyöskentely on erinomainen tapa saada vertaistukea, erilaisia näkökulmia ja vinkkejä omaan eettiseen päätöksentekoon ja eettisen kasvun kehittämiseen.

Suomen Toimintaterapeuttiliiton ylläpitämät ammattieettiset ohjeet olivat tuttuja neljälle vastaajista. Tässä tutkija pohti erään vastaajan kommenttia, jossa vastaaja sanoi jotain muistavan eettisistä säädöksistä ja siitä jaettavasta materiaalista, mutta se oli jäänyt hataraksi. Todennäköisesti opiskelijat ovat saaneet toimintaterapeuttien

ammattieettiset ohjeet opiskeluiden ensimmäisenä vuonna, mutta voi olla, että täysin materiaalin sisältö ei ole saavuttanut opiskelijaa eikä yhteyttä ammattiliittoon ole löytynyt. Voi myös olla, että ohjeet olivat tässäkin tutkimuksessa kaikille vastaajille tuttuja, mutta muistikuva niistä oli huono tai opettajan jakamaa materiaalia ei nyt osattu yhdistää liiton ylläpitämiksi ohjeiksi. Siksi seuraavassa kyselyn toteutuksessa olisi hyvä lyhyesti kertoa ammattieettisistä ohjeista sekä ohjata lukemaan ne ennen kyselyyn vastaamista. Voi olla, että vastaaja huomaa niiden olevankin tuttuja siinä vaiheessa.

Ammattieettisiin ohjeisiin tutustumisessa on isossa roolissa toimintaterapian opettaja. Suurin osa vastaajista kertoi tutustuneensa ohjeisiin opettajan kautta. Tämän vuoksi olisi tärkeää, että opettajat tiedostaisivat olevansa näin suuressa roolissa ohjeiden opetuksessa ja pyrkisivät ottamaan ohjeet aina uudelleen käsittelyyn eri asiayhteyksissä. Ohjeet eivät kuitenkaan ole vain ohjeita, vaan niihin sisältyy ammatin keskeiset eettiset perusteet ja arvot. Koulutuksen aikana opiskelijat kasvavat käyttämään ohjeita arvioidessaan omaa toimintaa, selvittäessään eettisiä ongelmia ja arvioidessaan oman arvoperustansa kehittymistä. (Leino-Kilpi ym. 2008, 350.)

Eettisiä ohjeita opiskelijat haluavat käsitellä yhdessä jonkun kanssa. Eniten kannatus-ta tässä tutkimuksessa sai opettaja, opiskelijaryhmä ja yksittäinen opiskelukaveri. Liiton edustajan kanssa ei ohjeita haluttu käsiteltävän. Tämän tutkija kokee luonnolliseksi, koska opettaja ja opiskelijakaveri ovat läheisiä, joiden kanssa keskusteluyhteys on jo luotu opintojen ohessa. Liiton edustaja voidaan kokea kaukaisemmaksi ja koetaan, että ohjeisiin tutustutaan silloin luentomaisemmin. Jotta ammattieettiset ohjeet tulisivat tutuiksi opiskelijoille, ohjeiden sisältöä tulisi analysoida eri tavoin, ohjeita tulisi verrata muiden ammattikuntien eettisiin ohjeisiin, ohjeita tulisi käyttää kliinisessä todellisuudessa sekä ohjeita tulisi yhdistää systemaattisesti opetukseen koulutuksen aikana. (Leino-Kilpi 2008, 350.)

Suomen Toimintaterapeuttiliiton toivottiin osallistuvan ammattieettisiin ohjeisiin tutustumisessa tiedotteina ja koulutuspäivinä. Myös luennot saivat kannatusta yhdeltä vastaajista. Tutkija uskoo, että liiton tulisi olla mukana aktiivisesti ohjeiden tutustuttamisessa, koska silloin liitto profiloituu vahvemmin ohjeiden ylläpitäjäksi sekä

päivittäjäksi ja ohjeet korostuvat enemmän koko ammattikunnan yhdessä asettamiksi. Opiskelijat kokivat, että ohjeet ovat helpoiten saavutettavissa Toimintaterapeuttiliiton nettisivuilta tulostettavassa muodossa, mutta tutkija kokee tämän lisäksi, että aktiiviset tiedotteet ja koulutukset tuovat dokumentille lisäarvoa ja tunnettuutta.

Positiivista on, että tutkimukseen vastanneista opiskelijoista viisi kuudesta piti ammattieettisiä ohjeita tärkeinä tulevalle työlleen. Eräs vastaajista koki, että ne ovat tärkeitä asiakaslähtöisyydessä ja siinä, että muistaa asiakkaan aseman tärkeyden. Koska toimintaterapeutilla on tietojensa, taitojensa ja asemansa kautta valtaa asiakkaaseen ja eettinen suhde on asiakaslähtöisen toimintaterapian peruselementtejä (Salo-Chydenius 2003, 19), toiminnan ja terapian lähtökohtina tulisi olla asiakkaan edun huomiointi ja puolueeton kohtelu (Juujärvi ym. 2007, 137). Tässä asiakaslähtöisyys on ensisijaisessa asemassa. Toinen vastaaja koki, että ohjeet ovat tärkeitä vähän joka käänteessä työelämässä. Teoriapohjassa on viitattu, kuinka ammattieettisten ohjeiden yleinen päämäärä onkin olla tukipilarina ammattihenkilöiden päivittäiselle työlle ja päätöksenteolle (Sundman 2000, 363).

Kuten viimeisessä avoimen kommentin kohdassa eräs vastaajakin tarttui aiheeseen, tulisi myös työelämän ammattilaiset pitää mielessä ammattietiikasta puhuttaessa. Etiikan oppiminen ei tapahdu vain ammatillisessa koulutuksessa vaan se jatkuu ammatin harjoittamisen aikana (Leino-Kilpi ym. 2008, 356). On huolestuttavaa, jos opiskelija kokee, että ohjaavat ammattilaisetkaan eivät tunne oman alansa ammattietiikkaa ja hänen sitä kuitenkin tulisi tuntea.

8.3 Kyselylomakkeen toimivuuden pohtiminen ja muokkaaminen

Kyselylomakkeen valmisteluun ja esitutkintaan ennen pilottitutkimusta ja nyt sen muokkaamiseen pilottitutkimuksen jälkeen tutkija on käyttänyt paljon pohdintaa ja arviointia. On tärkeää pyöritellä kyselylomaketta useaan otteeseen eri näkökulmista, jotta se saadaan mittaamaan juuri sitä mitä halutaankin. Työn tuotoksena syntyvä kyselylomake on näin hyvin testattu Suomen Toimintaterapeuttiliiton käyttöön ja

aihealueen uuteen tutkimukseen. Kyselylomake on kehitetty ja muokattu niin, että sillä liitto pystyy toteuttamaan laajempaa ja kattavampaa tutkimusta koko Suomen laajuisesti koskien kaikkia toimintaterapeuttiopiskelijoita eri oppilaitoksissa. Kyselylomaketta Toimintaterapeuttiliitto pystyy myös käyttämään hyödyksi tutkiessaan samaa aihealuetta jo työelämässä olevilta, valmistuneilta toimintaterapeuteilta.

Tutkimuksen luotettavuutta ja tutkimustuloksia pohdittaessa jälkikäteen voi miettiä, että onko ammattietiikka käsitteenä niin laaja, että jokainen opiskelija voi käsittää sen omalla tavallaan. Vastaavanlaisen tutkimuksen ja kyselylomakkeen luotettavuuden kehittämiseksi jatkossa saatekirjeessä olisi hyvä avata ammattietiikan käsitettä ja esitellä Suomen Toimintaterapeuttiliiton ylläpitämät ammattieettiset ohjeet, jotta taattaisiin paremmin kaikkien samanlainen käsitys asiasta. Tämä myös motivoisi kyselyyn kutsuttuja vastaamaan kyselyyn, koska vastaajalla on tukena teoriapohjaista tietoa, jota pystyy heijastamaan omiin kokemuksiinsa ja näin vastaaja kokee varmemmin, että hänellä on juuri se tieto, mitä tutkija haluaa tietää.

Selkeää oli, että kyselyyn oli suhteellisen nopea vastata. Kyselyn oleminen sähköisenä versiona mahdollistaa monelle nopean ja helpon vastaustavan, eikä paperisia lomakkeita tarvitse lähetellä takaisin tutkijalle. Joillekin tämä kuitenkin voi olla vaikea tapa vastata. Usein sähköpostia sekä työelämässä oleville toimintaterapeuteille että opiskelijoille tulee päivän mittaan useita. Kyselyitä tulee erilaisista asioista ja tutkimuksia saattaa olla useita. Sähköpostin seasta voi olla haastavaa löytää juuri tämä tutkimus ja ryhtyä pohtimaan syvällisesti ammattietiikkaa työpäivän lomassa. Täytyy myös muistaa, että vielä tänäkään päivänä ei voida olettaa, että kaikilla on mahdollisuus Internet-yhteyteen tai tietokoneeseen ja sitä kautta tutkimukseen osallistumiseen. Tämän vuoksi tutkimuksesta kannattaa tiedottaa myös muita tiedotusvälineitä pitkin, eikä vain sähköpostilla sekä antaa mahdollisuus osallistua tutkimukseen myös esimerkiksi paperisena versiona.

Kysymysten sisältöä ja muotoilua ei koskaan voi kylliksi tarkistaa (Vilka 2007, 64). Pilottitutkimuksen jälkeen kysymyksiin ja vastausvaihtoehtoihin tehtiin vielä tarkennuksia. Esimerkiksi kysymyksessä 11 ”liiton sivuilta tulostettavassa muodossa” muutettiin ”Toimintaterapeuttiliiton Internet-sivuilta tulostettavana dokumenttina” ja

tarkennuksia tapahtui erinäisiin käsitteisiin, esimerkiksi kyselylomakkeessa käytetty ”ryhmä” määriteltiin tarkemmin opiskelijan omaa opiskelijaryhmää koskevaksi käsitteeksi. Myös käsitteitä ”tarpeeksi” ja ”opettaja” täsmennettiin.

Kysymyksen numero 6 (Millä tavalla toivoisit toimintaterapeuttien ammattieettisiä asioita käsiteltävän opinnoissa?) tutkija jakoi kahteen erilliseen kysymykseen. Tutkija koki tärkeäksi, että kyselyssä voidaan kysyä opetusmenetelmiä, joita opiskelijat toivovat käytettävän, mutta myös sitä, miten näitä opetusmenetelmiä käytettäisiin suhteessa opetussuunnitelmaan. Nämä kaksi asiaa eroavat toisistaan selkeästi ja siksi on tehty jako kahteen erilliseen kysymykseen, joissa molemmilla on oma selkeä aiheensa. Kartoitus, että toivovatko opiskelijat ammattietiikkaa käsiteltävän kokonaisuena erillisenä opintojaksona vai koko opintojen ajan opintojaksoihin sisällytettynä on siis eritelty omaksi kysymykseksi.

Avoimien vastausmahdollisuuksien paikkoja tutkija pohti pitkään. Yleisesti on todettu, että kyselylomakkeen kysymyksissä olisi tehokkainta kysyä vain yhtä asiaa kerrallaan (Vilkkä 2007, 65). Siksi avoimien kohtien aihepiirit on muokattu omiksi kysymyksiksi. Nämä kysymykset auttavat saamaan laajempaa käsitystä tutkittavan mielipiteistä kyseisestä aihe-alueesta. On myös suotavaa, että kyselylomakkeessa on kohtia, joissa vastaaja pystyy kirjoittamaan jotain omaa jos haluaa. Näin vastaaja kokee, että hänen henkilökohtaisesta mielipiteestä on kiinnostuttu ja hän pystyy aidosti tuomaan omia kokemuksiaan julki.

On oletettavaa, että suurin osa kyselyyn vastaajista kokee, että ammattieettiset ohjeet ovat heille tärkeitä ammatinharjoittamisessa. Kyselylomakkeen 12. kysymys, eli kysymys eettisten ohjeiden tärkeydestä on muokattuun lomakkeeseen asteikolliseksi kysymykseksi, jossa vastaaja pystyy numeroarvolla määrittelemään ohjeiden tärkeysasteen omassa työssään. Tämä antaa tuloksille monimuotoisuutta ja vastaaja pystyy määrittelemään paremmin oman vastauksensa kuin vain kyllä-ei. Lisäksi on lisätty koskemaan tätä kysymystä myös avoin kohta, jossa vastaaja pystyy perustelemaan numeroarvon ja kertomaan, missä asioissa ohjeet ovat tärkeitä.

8.4 Tavoitteiden toteutuminen ja tutkimuksen hyöty

Pilottitutkimuksessa esille tulleet tulokset tuovat jo suuntaviivaa siitä, mitä kolmannen vuoden opiskelijoilla on käsityksiä ammattietiikasta, vaikka suurta yleistystä ei voidakaan tehdä. Ammattietiikka koetaan tärkeäksi aiheeksi ja opettajat ja opetus-suunnitelmatyö ovat suuressa osassa etiikan opettamisessa.

Päätavoitteena ollut kyselylomakkeen tuottaminen on saavutettu. Kyselylomaketta päästiin kehittämään ja testaamaan monien ihmisten kautta ja jokainen heistä toi omat tärkeät näkemyksensä siitä, kuinka kyselylomake saataisiin mahdollisimman helppokäyttöiseksi ja toimivaksi Toimintaterapeuttiliiton käyttöön. Lisäksi tutkija kokee onnistuneensa myös luomaan hyvin muunneltavan kyselylomakkeen. Jo ainoastaan jättämällä pois opintoja koskevat kysymykset ja vaihtoehdot kyselystä, kyselylomakkeesta saa pohjan ja perusrungon tutkimuksen toteuttamiseen jo työelämässä oleville toimintaterapeuteille. Kyselylomakkeen teemat ovat selkeästi rakennetut ja lomakkeeseen on helppo lisätä lisää kysymyksiä liiton niin halutessaan tai jos tutkimuksen kohderyhmä muuttuu.

Ennen kaikkea tutkija kokee tärkeäksi tämän pilottitutkimuksen toteuttamisen kyselylomakkeen luomisen kannalta. Todellinen tutkimustilanne osoitti selvästi kyselylomakkeen heikkoudet ja kyselylomaketta päästiin testaamaan todellisessa tilanteessa. Ainoastaan kommenttikierroksilla valmiilta toimintaterapeuteilta tai opiskelijakollegoilta, jotka olivat orientoituneita ja ennalta tiedotettuja tulevasta kommenttipyyntöstä, ei olisi välttämättä löytynyt kaikki korjaamista kaivanneet kohdat. On myös hyvin mahdollista, että asiaan perehtynyt ammattieettisen työryhmän jäsen ymmärsi kysymykset helpommin kuin satunnainen riviopiskelija, jolle tämä tutkimus on todellisuudessa suunnattu.

Aihealueena ammattietiikka on tärkeä tutkimuksen aihe. Suomessa ammattietiikkaa tai ammattieettisiä ohjeita ole tutkittu paljoa ja varsinkin opiskelijoiden mielipidettä olisi syytä tutkia enemmän. Tämän vuoksi tutkija toivoo, että tämä pilottitutkimus innostaa opiskelijoita tutustumaan ammattietiikkaan enemmän, opettajat ryhtyvät

enemmän miettimään etiikan tärkeyttä opinnoissa ja aihealue tulisi enemmän tutuksi jokapäiväiseen ammatinharjoittamiseen.

Tutkija myös toivoo, että työelämän kumppani Suomen Toimintaterapeuttiliitto hyöttyy tutkimuksen annista. Kyselylomakkeen toimivuutta on nyt testattu ja tutkija toivoo, että pilottitutkimus motivoi liiton luottamushenkilöitä toteuttamaan saman tutkimuksen laajemmalla otoksella. Tutkija itse on valmis auttamaan tulevaisuuden tutkimuksen toteuttamisessa ja toivoo, että pystyy oman luottamustoimensa kautta motivoimaan ihmisiä mukaan tutkimukseen ja tutkimuksen toteuttamiseen.

Tutkija itse on kehittynyt tutkimuksen aikana sekä tulevana ammatinharjoittajana että persoonana, joka tutkiskelee omia arvojaan. Tutkija on perehtynyt laajasti teoreettiseen ja tutkimukselliseen tietoon ja osaa nyt perustaa myös omaa työtään tutkimuksiin perustuvaan tietoon. Ammattietiikka aiheena on mielenkiintoinen ja monimuotoinen ja tutkija löysi prosessin aikana monia mielenkiintoisia aiheita, joista olisi voinut tutkimuksen toteuttaa. Tutkija aikoo jatkaa yhteistyötä ammattieettisen työryhmän kanssa ja ehkä jopa itse hakeutua työryhmään mukaan kehittämään eettistä keskustelua toimintaterapeuttien yhteydessä.

8.5 Tutkimusideoita jatkoon

Ensisijaiseksi tutkimusaiheeksi jatkoon tutkija suosittelee tämän saman tutkimuksen toteuttaminen suuremmalla otoksella. Tutkimuksen toteuttaminen onnistuu varmasti parhaiten Suomen Toimintaterapeuttiliiton kautta ja olisi hyvin mielenkiintoista saada tulokset ympäri Suomen ammattikorkeakouluista toimintaterapeuttiopiskelijoilta.

Ammattietiikan tutkimiseksi Toimintaterapeuttiliitto pystyy tekemään paljon, mutta olisi mielenkiintoista tutkia tarkemmin ammattieettisiä kysymyksiä ihan yksittäisessä oppilaitoksessa uudestaan, esimerkiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Mitkä eettiset ongelmat puhututtavat opiskelijoita eniten? Mitä eettisiä ongelmia opiskeli-

jat ovat kohdanneet harjoittelussa? Yksi mielenkiintoinen projekti-idea olisi esimerkiksi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa toimivalle Hyvinvointipalvelutoiminnan oppimiskeskus Hyvipisteelle. Siellä opiskelijat toimivat tiiviisti moniammatillisissa tiimeissä, joten olisi hienoa toteuttaa eettistä keskustelua moniammatillisen tiimin keskuudessa. Tämä tutkijan mielestä parantaisi opiskelijoiden uskallusta ja lähtökoh-
tia lähteä harjoittamaan omaa asiantuntija-ammattia moniammatilliseen työryh-
mään työelämässä.

Täytyy muistaa, että koska eettistä pohdintaa edistäviä opetusmenetelmiä ovat kes-
kustelut ja ryhmätyöskentely (Leino-Kilpi ym. 2008, 355), tutkimusta olisi hyvä to-
teuttaa myös toiminnallisten tutkimusten kautta. Erilaiset eettiset keskusteluryhmät
varmasti olisivat helppoja toteuttaa ja tätä kautta myös tarjota opiskelijoille väylä
löytää apua eettisten ongelmien ratkaisuun vertaistuesta ja keskustelun avulla.

LÄHTEET

Aadland, E. 1993. Sosiaali- ja terveyshoitoalan etiikka. Keuruu: Otava.

Airaksinen, T. & Friman, M. 2008. Asiantuntija-ammattien etiikka. Hämeen ammatti-korkeakoulun julkaisu.

Ammattikorkeakoulusta terveydenhuoltoon. 2001. Koulutuksesta valmistuvien ammatillinen osaaminen, opintojen keskeiset sisällöt ja vähimmäisopintoviikkomäärät. Opetusministeriön julkaisu.

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden yleiset kompetenssit. 2006. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE. Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen –projektin suositus. Viitattu 11.11.2010. <http://www.ncp.fi/ects/materiaali/Yleiset%20kompetenssit%20tutkintotasoin%2019042006.pdf>.

AOTA. 2010. Ethics Commission (EC). Occupational therapy code of ethics and ethics standards. Julkaistu American Journal of Occupational Therapy 2010, 64.

Christiansen, C & Baum, C. 1997. Enabling function and well-being. Second Edition. USA: SLACK Incorporated.

Cole, M. & Tufano, R. 2008. Applied theories in occupational therapy – a practical approach. SLACK Incorporated: USA.

Digium. 2010. Viitattu 3.11.2010. <http://www.digium.fi/digium-ohjelmisto>.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Fry, S. 1997. Etiikka hoitotyössä – eettisen päätöksen teon opas. Tampere: Tammer-Paino oy.

Hagedorn, R. 1995. Occupational Therapy – perspectives and processes. USA: Churchill Livingstone.

Harra, T. 2005. Harkittu toiminta – terapeuttisen yhteistoiminnan ehdoista. Lisensiaattitutkielma. Filosofian laitos. Tampereen yliopisto.

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Juujärvi, S., Myyry, L. & Pessa, K. 2007. Eettinen herkkyys ammatillisessa toiminnassa. Helsinki: Tammi.

Jurmu, B. 2002. Toimintaterapian didaktisia lähtökohtia. Verkkolehtijulkaisu. Viitattu 9.10.2010.

http://www.peda.net/verkkolehti/jyu/89/toimintaterapia?m=content&a_id=14

Jyväskylän ammattikorkeakoulu, toimintaterapian koulutusohjelma. Opetussuunnitelma. 2010. Hyväksytty ammattikorkeakoulun hallituksessa 14.1.2010. Viitattu 11.11.2010. http://www.jamk.fi/download/23993_SOT_hyvaksytty.pdf.

Kiikkala, I. 2000. Teoksessa: Potilaan asema ja oikeudet. Toim. Sundman, E. Tampere: Tammer-Paino.

Kinsella, A., Park, A., Appiagyei, J., Chang, E. & Chow, D. 2008. Through the eyes of students: ethical tensions in occupational therapy practice. *Canadian Journal of Occupational Therapy*, 75, 3, 176-183.

Kokkonen, P., Holli, T. & Vasantola, S. 2004. Hoitotahto. Jyväskylä: Gummerus.

Kornblau, B. & Starling, S. 2000. Ethics in rehabilitation: a clinical perspective. USA: SLACK Incorporated.

Koskinen, L. 1996. Työn ja hoidon arvot. Teoksessa: Etiikan puutarhassa – eettisyys ja arki terveydenhuollossa. Toim. Salo, S. & Tähtinen H. 1996. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 168.

Kouloumpi, M. Saenger, S. & Suetens, M. 2009. Developing Codes of Ethics – COTEC policy and guidelines. Ateena.

Kuuskoski, E. 1996. Yhteiskunnan eettisyys. Teoksessa: Etiikan puutarhassa – eettisyys ja arki terveydenhuollossa. Toim. Salo, S. & Tähtinen H. 1996. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 13.

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista. 1992. Finlex. Viitattu 1.10.2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785>.

Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä. 1994. Finlex. Viitattu 1.10.2010. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>.

Lampinen, O. & Nummela, P. 2004. Ammattikorkeakoulun eettiset ulottuvuudet ja haasteet. Julkaisussa: Ammattikorkeakouluetiikka. Opetusministeriön julkaisu. 16.

Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. 2008. Etiikka hoitotyössä. Helsinki: WSOY.

Linqvist, M. 2001. Julkaisussa: Oikeudenmukaisuus ja ihmisarvo suomalaisessa terveydenhuollossa. Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta. Sosiaali ja terveysministeriön selvitys. 21.

Lindqvist, M. 1989. Ammattina ihminen. Helsinki: Otava.

Mattila, K-P. 2010. Asiakkaana ihminen – työnä huolenpito ja auttaminen. Juva: WSOY.

Martikainen, T. 1996. Lähihoitamisen etiikkaa. Teoksessa: Etiikan puutarhassa – eettisyys ja arki terveydenhuollossa. Toim. Salo, S. & Tähtinen, H. 1996. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 108.

Numminen, O. 2000. Ethics education in nursing in Finland. Pro gradu-tutkielma. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitos, lääketieteellinen tiedekunta.

Numminen, O. 2010. Nursing ethics education in Finland from the perspective of codes of ethics. Turun yliopiston julkaisuja. Lääketieteellinen tiedekunta, hoitotieteen laitos. Turku: Painosalama oy.

Ojanen, E. 2004. Hyvä työntekijä, hyvä ammattilainen, hyvä ihminen? Julkaisussa: Ammattikorkeakouluetiikka. Opetusministeriön julkaisuja. 10-11, 74.

Perheentupa, A-V. 1996. Lisääntyvän vapauden vaikeus. Teoksessa: Etiikan puutarhassa – eettisyys ja arki terveydenhuollossa. Toim. Salo, S. & Tähtinen H. 1996. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 68.

Pihlainen, A. 1993. Hoitotyön koulutukseen sisältyvä etiikan opetus. Julkaisussa: Eettisiä kysymyksiä. Terveydenhuoltoalan ammattijärjestö Tehy ry:n keskustelumustio.

Rest, J. & Narváes, D. 1994. Moral development in the professions. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates. Inc.

Räikkä, J., Kotkavirta, J. & Sajama, S. 1995. Hyvä ammattilainen – johdatus ammatietiikkaan. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Salo-Chydenius, S. 1992. Toimintaterapia mielenterveystyössä. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Salo-Chydenius, S. 2003. Yhdessä harkittu toiminta – mitä asiakaskeskeisyys on toimintaterapian mielenterveystyössä. Pro Gradu tutkielma. Jyväskylän yliopisto, terveystieteidenlaitos.

Sajama, S. 1995. Arkipäivän etiikkaa hoitotyön näkökulmasta. Tampere: Tammerpaino.

Sladyk, K., Jacobs, K. & MacRae, N. 2010. Occupational Therapy Essentials for clinical competence. USA: SLACK Incorporated.

Stanton, S., Thompson-Franson, T. & Kramer, C. 1997. Linking concepts to a process for working with clients. Teoksessa: Enabling occupation – An occupational therapy perspective. Toim. Townsend, E. 1997. Ottawa: CAOT publications ACE. 79.

Sundman, E. 2000. Potilaan asema ja oikeudet. Tampere: Tammer-Paino.

Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry. 2010. Viitattu 1.12.2010.
<http://toimintaterapeuttiliitto.fi/toimintaterapeuttiliitto.html>.

Taylor, R. 2008. The intentional relationship – occupational therapy and use of self. Philadelphia: F.A.Davis company.

Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet. 2007. Hyväksytty Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry:n vuosikokouksessa 28.4.2007.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja mittaa – määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

LIITTEET

Liite 1 Toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet

TOIMINTATERAPEUTTIEN AMMATTIEETTISET OHJEET

Hyväksytty Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry:n vuosikokouksessa 28.4.2007.

TOIMINTATERAPEUTTI JA ASIAKAS

Toimintaterapiasuhte on toimintaterapeutin ja asiakkaan välinen luottamuksellinen suhde. Ennen toimintaterapian aloittamista terapeutin tulee selvittää asiakkaalle ja hänen läheisilleen selkeästi toimintaterapiasuhteen mahdollisuudet ja rajoitukset, joiden tulee olla kohtuulliset molempien osapuolten kannalta. Kummallakaan ei ole oikeutta tehdä päätöksiä toisen puolesta, vaan molemmat ovat terapiasuhteessa vapaita ja vastuullisia ihmisiä, joiden kaikkia perusoikeuksia tulee kunnioittaa.

Asiakkaan ja toimintaterapeutin vuorovaikutussuhteen tavoitteena on edistää asiakkaan toimintakykyä hänelle merkityksellisillä elämänalueilla. Toimintaterapeutin työskentelyn tulee perustua yhdessä asiakkaan ja tarvittaessa hänen läheistensä kanssa tehtyyn ongelmien ja voimavarojen arviointiin, jossa otetaan huomioon asiakkaan toimintaympäristö ja sosiaalinen verkosto. Toimintaterapeutin tulee tehdä työtään suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti yhteistyössä asiakkaan ja hänen läheistensä kanssa. Hänen tulee antaa asiakkaalleen monipuolista tietoa, jotta asiakas voi valinta tilanteissa tehdä itsenäisiä päätöksiä. Toimintaterapeutti ei saa vääristää eikä manipuloidajakamaansa tietoa.

Toimintaterapeutin tulee tehdä työtään asiakastaan kunnioittaen. Hän ei saa asettaa ketään asiakasta eriarvoiseen asemaan kansallisuuden, uskonnon, maailmankatsomuksen, poliittisen näkemyksen, rodun, värin, iän, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, yhteiskunnallisen aseman, sairauden tai vamman vuoksi. Toimintaterapeutti ei saa käyttää hyväkseen asiakastaan taloudellisesti, seksuaalisesti, sosiaalisesti tai muulla tavoin. Toimintaterapian lähtökohtana on asiakkaan etu.

Toimintaterapeutilla on oikeus/velvollisuus kieltäytyä toimintaterapian toteuttamisesta silloin, kun hän ammattillisen kokemuksensa ja arviointinsa perusteella pitää ilmeisenä, että toimintaterapia ei ole tarkoituksenmukaista tai siitä voi aiheutua riskejä tai haittaa asiakkaalle.

TOIMINTATERAPEUTTI JA AMMATILLINEN YHTEISTYÖ

Toimintaterapeutin tulee osallistua moniammatilliseen yhteistyöhön. Työssään hänen tulee noudattaa työnantajan määrittelemiä ja yleisesti hyväksyttäviä toimintaperiaatteita. Toimintaterapeutin tulee kunnioittaa toisten toimintaterapeuttien ja muiden ammattiryhmien ammattitaitoa sekä ammatillisia oikeuksia ja velvollisuuksia. Jos hän tunnistaa yhteisessä työskentelyssä eettisiä ristiriitoja, hänen tulee pyrkiä niiden selvittämiseen.

Ammatilliseen tiedonvälitykseen kuuluu velvollisuus välittää työyhteisölle asiakkaan kuntoutumisen kannalta tärkeät tiedot. Hänen on ohjattava tarvittaessa asiakas saamaan muita toimintaterapia- tai terveydenhuollon palveluja. Ammatillisessa tiedonvälityksessä tulee kunnioittaa asiakasta ja noudattaa voimassa olevia lakeja ja asetuksia.

TOIMINTATERAPEUTTI JA AMMATILLINEN KEHITTYMINEN

Toimintaterapeutina työskentely edellyttää jatkuvaa ammattitaidon ja oman itsen kehittämistä. Toimintaterapian tulee perustua vakiintuneeseen ja hyväksytyyn tutkimukseen pohjaavaan tietoon (evidence based practice). Näyttöön perustuva toimintaterapia on suunniteltua, tavoitteellista ja kirjattua. Toimintaterapeutin tulee noudattaa tutkimustyön eettisiä ja lainsäädännöllisiä ohjeita tehdessään tutkimuksia, raportteja ja selvityksiä. Alan kehittymisen edellytyksenä ovat esimerkiksi yhteistyö muiden toimintaterapeuttien kanssa, tutkimustyö, tiedon jakaminen ja alan opiskelijoiden ohjaaminen.

Toimintaterapeutti on vastuussa omalta osaltaan työkyvystään ja työnsä laadusta. Hänen tulee tunnistaa oma ammatillinen pätevyytensä ja sen rajoitukset sekä kriittisesti arvioida omaa osaamistaan. Työnohjauksen käyttäminen on suositeltavaa.

TOIMINTATERAPEUTTI JA YHTEISKUNTA

Toimintaterapeutin tulee seurata yhteiskunnallisia muutoksia ja ottaa ne huomioon omassa työskentelyssään. Hänen tulee tehdä omaa ammattialaansa tunnetuksi.

Ilmoittaessaan ammatillisesta toiminnastaan toimintaterapeutin tulee tehdä se totuudenmukaisesti ja asiallisesti noudattaen hyvää liiketapaa. Toimintaterapeutin velvollisuus on tuntea voimassa olevat lait ja asetukset, jotka ohjaavat sosiaali- ja terveydenhuoltoalaa.

Asiakastyössään toimintaterapeutin tulee toimia sen hyväksi, että hänen asiakkaansa voivat käyttää tasavertaisesti yhteiskunnan palveluja ja osallistua mahdollisimman omatoimisesti oman elämänsä eri tilanteisiin.

Liite 2 Tutkimuksen kyselylomake

Tervehdysteksti:

Tervetuloa vastaamaan opinnäytetyöni tutkimuksen kyselyyn. Kyselyyn on kutsuttu vastaamaan Jyväskylän ammattikorkeakoulun toimintaterapian koulutusohjelman kolmannen vuoden opiskelijat, jotka ovat antaneet luvan luovuttaa tietojaan tutkimuskäyttöön. Opinnäytteeni tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa Teidän mielipiteitänne toimintaterapian ammattieettisten asioiden käsittelystä opintojen yhteydessä sekä tutkia, ovatko Suomen Toimintaterapeuttiliiton ylläpitämät ammattieettiset ohjeet tuttuja Teille.

Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimii Suomen Toimintaterapeuttiliitto ry.

Kysymykset ovat monivalintakysymyksiä ja vastaaminen vie aikaa noin 10 minuuttia.

Jokaiseen kysymykseen voit valita enintään kaksi vastausvaihtoehtoa, vähintään yksi on valittava. Useimmissa kysymyksissä on myös avoimen vastauksen kohta, johon voit lisätä valintamahdollisuuden lisäksi omin sanoin mielipiteitäsi. Kaikkiin kysymyksiin tulee vastata. Muista vastata kyselyn loppuun saakka, jotta vastauksesi rekisteröityy.

Vastaukset rekisteröityvät tietojärjestelmään anonymisti, joten vastaajan henkilötietoja ei tule esille missään vaiheessa.

Kyselyyn pääset klikkaamalla linkkiä:

#LINK#

Jos linkki ei aukea klikkaamalla, kopioi se selaimen osoiteriville hiiren avulla.

Jos vastaamiseen tulee ongelmia, toivon, että otat mahdollisimman pian minuun yhteyttä.

Vastauksesi on arvokas! Kiitos!

Henna Lipsanen, toimintaterapeuttiopiskelija

Kyselylomake:

1. Ikäsi: _____
2. Oletko kohdannut toimintaterapian opinnoissasi/harjoittelussasi/työssäsi eettisiä ongelmia?
 - Kyllä
 - Ei
 - En osaa sanoa
 - Minkälaisia ongelmia? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

1. Mistä olet saanut apua eettisen ristiriidan ratkaisuun?

- JAMKin opettajalta
- Opiskelijakaverilta
- Valmistuneelta toimintaterapeutilta
- Suomen Toimintaterapeuttiliitolta
- En mistään
- Muualta, mistä? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

4. Onko Jyväskylän ammattikorkeakoulussa toimintaterapian koulutusohjelmassa, sinun ryhmässäsi, käsitelty toimintaterapeuttien ammattietiikkaa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa
- Missä yhteydessä? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

5. Onko toimintaterapeuttien ammattietiikkaa käsitelty mielestäsi tarpeeksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun toimintaterapian koulutusohjelmassa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

6. Millä tavalla toivoisit toimintaterapeuttien ammattieettisiä asioita käsiteltävän opinnoissa? Valitse mielestäsi kaksi (2) tärkeintä.

- Yksittäisenä tehtävänä sisällytettynä johonkin opintojaksoon
- Itsenäisenä opiskeluna
- Ryhmäkeskusteluna
- Keskusteluna opettajan kanssa
- Kokonaisena erillisenä opintojaksona
- Koko opintojen ajan, eri opintojaksoihin sisällytettynä
- Muuten, miten? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

7. Onko Suomen Toimintaterapeuttiliiton ylläpitämät toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet sinulle tuttuja?

- Kyllä
- Ei

8. Millä tavalla tutustuit ammattieettisiin ohjeisiin?

- Itsenäisesti löytäen Internetistä
- Opettajan antamana
- Opiskelukaverin vihjaamana
- En ole tietoinen ohjeista
- Muulla tavalla, miten? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

9. Kenen kanssa haluaisit käsitellä ammattieettisiä ohjeita?

- Opettajan kanssa
- Opiskelukaverin kanssa

- Ryhmän kanssa
- Liiton edustajan kanssa
- Muuten, miten? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

10. Millä tavalla toivoisit Suomen Toimintaterapeuttiliiton auttavan ammattieettisten ohjeiden käsittelyssä?

- Luentojen avulla
- Tiedotteina
- Koulutuspäivinä
- Muuten, miten? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

11. Millä tavalla ammattieettiset ohjeet olisivat Sinun mielestäsi parhaiten saavutettavissa?

- Vihkosena
- Sähköposti-tiedotteena
- Liiton sivuilta tulostettavassa muodossa
- Opettajan jakamana paperina
- Muuten, miten? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

12. Koetko, että Suomen Toimintaterapeuttiliiton toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet ovat tärkeitä Sinulle tulevassa työssäsi?

- Kyllä
- Ei
- Ehkä
- En osaa sanoa
- Missä asioissa ne ovat tärkeitä? (avoimen vastauksen mahdollisuus)

13. Vapaa sana ammattietiikasta! (avoimen vastauksen mahdollisuus)

KIITOKSET VASTAUKSISTASI!

Opinnäytteen kirjallisen osion valmistumisesta tiedotetaan toimintaterapian koulutusohjelmassa opiskelevia opiskelijoita ja työhön voi tutustua julkaisun jälkeen ammattikorkeakoulun kirjastossa.

Liite 3 Palautepyyntö kyselyyn vastanneilta

Kiitokset vastaamisesta opinnäytetyöni tutkimuskyselyyn ammattietiikasta. Vastauksesi oli tärkeä.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli kartoittaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun kolmannen vuoden toimintaterapeuttiopiskelijoiden käsityksiä ammattietiikasta ja ammattieettisistä ohjeista, ja näiden käsittelystä toimintaterapian opinnoissa.

Tutkimuksen päätavoitteena on kehittää toimiva kyselylomake, jotta Suomen Toimintaterapeuttiliitto pystyisi toteuttamaan tämän aiheen tutkimusta laajemmalla otoksella ja kattavammin.

Tämän vuoksi toivoisin sinulta palautetta kyselylomakkeen toimivuudesta, jotta pystyisin rakentamaan siitä mahdollisimman toimivan Suomen Toimintaterapeuttiliiton käyttöön.

Voit vastata palautteessasi seuraaviin kysymyksiin:

- Olisiko esittelytekstissä ollut jotain parannettavaa tai tarkennettavaa?
- Olisitko kaivannut esitietoa ammattietiikasta ja ammattieettisistä ohjeista ennen kyselyyn vastaamista?
- Ymmärsitkö kaikki kysymykset?
- Olivatko kaikki kysymykset selkeitä?
- Oliko jotain, mikä jäi puuttumaan oleellisesti kyselylomakkeesta?
- Mitä mieltä olit vastausajasta?
- Mitä mieltä olit avoimien vastausten mahdollisuudesta?
- Yleistä palautetta kyselylomakkeesta?

Voit vastata vapain sanoin suoraan viestikenttään kirjoitettavalla palautteella. Toivon palautettasi mahdollisimman pian.

Kiitos ja hyvää joulunalusaikaa!

Henna Lipsanen, toimintaterapeuttiopiskelija

Liite 4 Muokattu kyselylomake

ESITTELYTEKSTI

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn, aiheena ammattietiikka ja toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet!

MIKÄ ETIIKKA?

Aihe-alueita ja käsitteitä, joista keskustellaan etiikassa, voivat olla esimerkiksi teon oikeus ja vääräys, ihmisen tai ihmisryhmän velvollisuudet ja oikeudet, ihmisen hyveellisyys ja paheellisuus, rehellisyys ja epärehellisyys tai teon oikeudenmukaisuus ja epäoikeudenmukaisuus. Eettinen ongelma mielletään usein keskusteluksi oikeasta ja väärästä, vaikka tietysti kaikkia tekoja voidaan arvioida eettisesti. Eettisen ongelman peruskysymys on, mikä on hyvää tai pahaa, oikein tai väärin tietyllä toiminnan alueella tai tietyssä tilanteessa. Eettinen ongelma syntyy, kun ristiriitatilanteeseen joutuu kaksi tai useampi erilaista arvoa ja ongelma koskettaa useita ihmisiä samaan aikaan.

MITÄ ON AMMATTIETIIKKA?

Ammattietiikasta keskustellessa peruskysymyksenä on, että minkälainen toiminta on ammattia harjoittaessa eettisesti hyväksyttävää. Ammattieettiset ongelmat eivät eroa muista eettisistä ongelmista muussa kuin siinä, että ne koskevat ammatillisen tekojen eettisyyttä. Lähtökohtana on, että työhön liittyvien moraalisten ongelmien ratkaisu perustuu laajalti ammattikunnan sisällä pohdittuun näkemykseen oikeasta ja väärästä. Ammatilliseen etiikkaan kohdistuu ammatillisen toiminnan ja siihen liittyvän yhteiskunnallisen roolin asettamia vaatimuksia ja erityisvelvollisuuksia.

AMMATTIEETTISET OHJEET. MITÄ NE ON?

Ammattieettiset ohjeet kiteyttävät yhteen arvopäämäärät, joita ammattilaiset toteuttavat työssään ja näin lisäävät ammattikunnan yhteenkuuluvuutta Eettisten ohjeiden yhtenä tarkoituksena on antaa ammattihenkilöille tukea päivittäiseen työhön ja päätöksen tekoon. Ohjeista ei löydy absoluuttista ohjetta käyttäytymiselle tai päätökselle missään tilanteessa – tarjottavana on enemmänkin vain suuntaviiva. Suomen Toimintaterapeuttiliitto ylläpitää Suomen toimintaterapeuttien ammattieettisiä ohjeita ja viimeisin versio ohjeista on hyväksytty liiton vuosikokouksessa 28.4.2007. Ohjeet ovat löydettävissä seuraavan linkin takaa: **##LINK##**

Lähteet:

- Juujärvi, S., Myyry, L. & Pesso, K. 2007. Eettinen herkkyyden ammatillisessa toiminnassa.
- Leino-Kilpi, H. & Välimäki, M. 2008. Etiikka hoitotyössä.
- Räikkä, J., Kotkavirta, J. & Sajama, S. 1995. Hyvä ammattilainen – johdatus ammattietiikkaan.

KYSELYLOMAKE

Kyselyyn vastaaminen vie sinulta noin 15 minuuttia.

Kaikkiin kysymyksiin on vastattava ja valittava vähintään yksi vaihtoehto. Kysymykset ovat pääasiassa monivalintakysymyksiä, mutta joukossa on myös avoimia kysymyk-

siä. Näihin kysymyksiin voit vapaasti omin sanoin kirjoittaa mielipiteesi kysymyksessä kysytystä asiasta.

Muista vastata kyselyn loppuun saakka, jotta vastauksesi rekisteröityy.

Vastaukset rekisteröityvät tietojärjestelmään anonymisti, joten vastaajan henkilötietoja ei tule esille missään vaiheessa.

Vastauksesi on arvokas! Kiitos!

1. Ikäsi: _____

2. Oletko kohdannut toimintaterapian opinnoissasi/harjoittelussasi/työssäsi eettisiä ongelmia?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

3. Minkälaisia eettisiä ongelmia olet kohdannut? (lyhyt avoimen vastauksen mahdollisuus)

4. Mistä olet saanut apua eettisen ristiriidan ratkaisuun? Valitse mielestäsi kaksi (2) tärkeintä.

- Toimintaterapian opettajalta
- Muun alan opettajalta
- Opiskelijatoverilta
- Valmistuneelta toimintaterapeutilta
- Harjoittelua ohjaavalta toimintaterapeutilta
- Suomen Toimintaterapeuttiliitolta
- En mistään
- Muualta, mistä?

5. Onko toimintaterapian koulutusohjelmassa, sinun ryhmässäsi, käsitelty toimintaterapeuttien ammattietiikkaa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

6. Onko toimintaterapeuttien ammattietiikkaa käsitelty mielestäsi riittävästi opinnoissa?

- Kyllä
- Ei
- En osaa sanoa

7. Mitä olisit halunnut käsitellä lisää? (lyhyt avoimen vastauksen mahdollisuus)

8. Millä tavalla toivoisit etiikka käsiteltävän koulutuksessa?
- Kokonaisena erillisenä opintojaksona
 - Koko opintojen ajan, eri opintojaksoihin sisällytettynä
 - Harjoitteluiden yhteydessä
 - Muuten miten?
9. Minkälaisilla menetelmillä toivoisit toimintaterapeuttien ammattieettisiä asioita käsiteltävän opintojaksoilla? Valitse mielestäsi kaksi (2) tärkeintä.
- Itsenäisenä tehtävänä
 - Ryhmäkeskusteluna
 - Keskusteluna opettajan kanssa
 - Luentoina
 - Case-tapauksien analysointina
 - Draaman keinoin
 - Muuten, miten?
10. Onko Suomen Toimintaterapeuttiliiton ylläpitämät toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet sinulle tuttuja? (jos vastasit ei, siirryt suoraan kysymykseen numero yhdeksän)
- Kyllä
 - Ei
11. Millä tavalla tutustuit ammattieettisiin ohjeisiin?
- Itsenäisesti löytäen Internetistä
 - Toimintaterapia opettajan esittelemänä
 - Opiskelutoverin vihjaamana
 - Liiton esittelemänä
 - Harjoittelun ohjaajan kautta
 - Valmistuneen toimintaterapeutin kautta
 - Muulla tavalla, miten?
12. Kenen kanssa haluaisit käsitellä ammattieettisiä ohjeita?
- Toimintaterapian opettajan kanssa
 - Opiskelutoverin kanssa
 - Oman luokan kanssa
 - Liiton edustajan kanssa
 - Muuten, miten?
13. Millä tavalla toivoisit Suomen Toimintaterapeuttiliiton auttavan ammattieettisten ohjeiden käsittelyssä?
- Luentojen avulla
 - Tiedotteina
 - Koulutuspäivinä
 - Muuten, miten?
14. Millä tavalla ammattieettiset ohjeet olisivat Sinun mielestäsi parhaiten saavutettavissa?
- Vihkosena

- Sähköposti-tiedotteena
- Toimintaterapeuttiliiton Internet-sivuilta tulostettavana dokumenttina
- Opettajan jakamana materiaalina
- Muuten, miten?

15. Kuinka tärkeäksi koet toimintaterapeuttien ammattieettiset ohjeet työssäsi?

Valitse asteikolla 1-5 (1 ei ollenkaan tärkeiksi, 5 hyvin tärkeiksi)

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- En osaa sanoa

16. Missä asioissa ammattieettiset ohjeet ovat Sinulle tärkeitä? (lyhyt avoimen vastauksen mahdollisuus)

KIITOS VASTAUKSISTASI!